Posamezni izvod 30 grošov, mesečna naročnina 1 šiling

SLOVENSKI vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROŠKO

IZ VSEBINE:

ZA SVOBODO ZLATO
NAŠ KRIŽEV POT
V OGNJU PREIZKUŠENI
NESMRTNO DEJANJE
MLADIM PRIJATELJEM
ČE ZILA NOJ DRAVA...
KMET V ZGODOVINI

LETNIK I. DUNAJ, 14. VI. 1946 ŠTEV. 1

Verujemo v zmago pravice

Stoletja stoji naš narod severno Karavank v neenakem boju za svoje pravice. Zadnjih sto let, predvsem pa zadnja desetletja so nositelji velenemške miselnosti, ki so pripravljali pot nacizmu, prešli k načrtnemu preganjanju vsega, kar je dajalo deželi slovenski obraz. To so bili isti ljudje, ki so v lastnem narodu sproti zatrli vsak poskus uveljavljenja naprednih demokratičnih sil in ki so končno pripeljali Avstrijo v objem nemškega nacionalnega socializma. S sistematičnim potujčevanjem, ki se ni ustrašilo nobenih sredstev, se je resda posrečilo nasilno premakniti slovensko narodnostno mejo občutno proti jugu: Gosposvetsko polje kot simbol slovenske demokratičnosti in ljudske oblasti je ostalo na robu strnjenega slovenskega ozemlja.

Velenemški imperialisti so doživeli v prvi svetovni vojni težak poraz. Prav ta okolnost pa jim je dajala pobudo, da so se začeli s tem večjim zagonom pripravljati na drug spopad. Proti vzhodu in jugovzhodu je šla smer njihovega pohoda. In tu jim je bil na poti mali slovenski narodič, ki je zastavljal pot proti Jadranu. Treba ga je bilo odstraniti ali vsaj onesposobiti za vsak odpor. Medtem ko so ti velenemški elementi v nekdanji Avstriji skušali doseči svoj cilj s spretnim izigravanjem mednarodnih obveznosti in moralnih načel, je nacizem prešel v odkrito in brezobzirno iztrebljanje slovenskega naroda na Koroškem. Tedaj se je zdramilo to pohlevno in potrpežljivo slovensko ljudstvo, ki je vedno neomajno verovalo v pravico: spoznalo je, da bodo zatirani dosegli svojo pravico samo z odločno in nepopustljivo borbo. Spoznalo je tudi, da je to boj vseh zatiranih za pravice in življenje, ne glede na narodnost, ki jih združuje ena sama skupna volja: upor proti fašističnemu nasilju!

In kot vselej v zgodovini, kadar je bila na kocki usoda vsega naroda, so koroški Slovenci tudi topot delili svojo usodo z vsem slovenskim narodom. Bili so obenem z njim zapisani smrti in — hkrati z njim so se dvignili k oboroženemu poru — za svoje življenje, za pravico in svobodo vseh zatiranih. Na Koroškem je tekla slovenska kri, da bi bila dežela in ves svet rešena nemškega nasilja.

Zato bomo koroški Slovenci z vso dosledností in odločnostjo zahtevali pravičen mir, ki ne sme dovoljevati, da bi se nad našim narodom ponavljale stare krivice. Samo pravičen mir bo lahko tudi trajen. Prav zaradi tega pa ni mogoče, da bi se ustvarilo enako stanje, kot je obstojalo pred drugo svetovno vojno, kajti enaki pogoji skrivajo v sebi enake posledice. Ne moremo in ne smemo pristati na to, da bi nam vsilili razmere podobne onim iz leta 1921 ali 1929, ker bi moralo takemu političnemu položaju zopet nujno slediti leto 1938 in končno tudi leto 1942. Mi pa terjamo svojo pravico, ki smo si jo priborili s krvjo svojih bratov in sester.

S tem smo tud že povedali, da odklanjamo vsako »drobtinčarstvo«, ki ima le namen, da vara lahkoverneže. Kdor iskreno hoče pravičnost, je ne bo izkazoval v obrokih, v drobtinicah, temveč bo pošteno in možato priznal: Trpel si krivico, zato je pravica na tvoji strani. Hinavec pa se bo potajil, pokazal bo na drobtinice, ki so padle z njegove mize, in bo prisegal: Glejte, nasitil sem lačne pravice!

Kadar govorimo o slovenskem narodnostnem položaju, mislimo tudi na vse resnično demokratične Avstrijce, ki nam iskreno in brez pridržkov priznavajo naše narodne pravice in to tudi z dejanji dokazujejo. Z vsemi, ki nam dosledno priznavajo enakopravnost v svojih delih, bomo radi sodelovali, da ustvarimo med obema narodoma pogoje za človeka vredno sožitje. Do vseh tistih pa, ki nosijo svojo demokracijo samo na ustnicah, njihova dejanja pa izpričujejo nekdanjo miselnost, bo skrajna previdnost ne samo upravičena, temveč tudi nujno potrebna.

Predobro nam je še v spominu nekdanja »demokratična« Nemška Avstrija, da bi mogli verovati v iskrenost njene tedanje demokracije, ki jo je postopoma pripeljala skozi avstrijski fašizem do priključitve in do nacistične totalitarnosti. Zato bomo neutrudno zahtevali resnično demokracijo, ki upošteva voljo širokih ljudskih množic in omogoča njihovo nadzorstvo nad oblastjo. Kajti samo taka demokracija bo zmožna ščititi koristi vsega naroda in tako ustvariti povoljne pogoje za pravično razmerje med posamezniki in skupnostjo. Samo resnična demokracija bo zmožna priznati zatiranim enakopravnost in ohraniti tudi trajen mir.

Isti pogled v najbližjo preteklost nam nalaga dolžnost, da z neomajno vztrajnostjo zahtevamo kaznovanje vseh vojnih zločincev, ki so v službi nacističnega nasilja gazili najosnovnejše pravice zatiranih evropskih narodov, med katerimi je slovenski narod doprinesel tako velikanske žrtve. To zahtevamo v imenu pravičnosti!

Da pa se strahote zadnjih let ne bi ponovile, bomo dosledno stali na strani tistih, ki so iskreno odločeni iztrebiti iz javnega življenja nacistično miselnost s koreninami vred. Kajti samo tako bo mogoče preprečiti bodoče katastrofe. Naša iskrena želja po miru nam narekuje, da budno pazimo na vse oblike nazadnjaškega fašizma, ki se je zaenkrat samo potuhnil, da bi v novi obleki in z novo krinko na obrazu pahnil svet v novo gorje. Naša ljudska pravljica pripoveduje o zmaju s sedmimi glavami. O nacifašizmu bi lahko govorili kot o pošasti z deseterimi žreli, kateri je zadnja vojna odbila samo eno glavo, vse druge pa bo treba šele uničiti v vztrajnem boju za svetovni mir.

Neskončno gorja je bilo povzročenega na svetu, ker so sebični ljudje hoteli živeti od dela tujih rok in brezobzirni narodi na račun slabotnejših. Nacionalni socializem je javno proglasil za svoj cilj, da hoče zasužnjiti vse slovanske narode. Mi pa ne bomo iskali svojih idealov v zasužnjenju šibkih narodov, čeprav smo del 200 milijonske slovanske skupnosti, ki združuje v sebi neizčrpne sile. Z delom svojih rok si hočemo ustvarjati blagostanje, kajti nam je tuje izkoriščanje človeka po človeku in naroda po narodu. Saj je narava človeštvu podarila neizčrpne zaloge energije. Zakaj je človek iznašel stroj, če ne zato, da bi ustvarjal in večal človeško blagostanje, kajti njegove sile so neskončno večje od človeških moči. Ali ni bil človeku dan razum zato, da bi vodil delo stroja in pametno urejeval porazdelitev dobrin, ki jih daje narava in ustvarja stroj. Prav zaradi tega moramo zagovarjati tako gospodarsko ureditev, ki odklanja suženjsko delo kot človeka nevredno, ki pozna načrtno ubranost in upošteva potrebe skupnosti.

Da pa bo mogoče kdaj to doseči, bo potrebna enotnost vseh delovnih ljudi, kmetov z žuljavimi rokami, delavcev, ki se pehajo po tovarnah in delovne inteligence, ki z umskim delom doprinaša svoj delež za skupni blagor.

Koroški Slovenci so se v najtežjih dneh prestane vojne borili na strani zaveznikov, ker so bili uverjeni, da bo s skupnimi napori najhitreje zlomljeno nacistično nasilje. Prav tako so tudi danes uverjeni, da bi iskreno sodelovanje med zavezniki v miru najhitreje zacelilo vse rane, ki jih je človeštvu prizadejala ta strašna vojna. Zato tudi želijo kot enakopravni sodelovati pri obnovi in izgradnji boljšega sveta.

Veliko krivic se je nakopičilo v starem svetu — in ta svet jih je odločen braniti z vsemi silami. Naše zaupanje pa ne more veljati branilcem starih krivic, ker nam odrekajo pravico do življenja. Zato velja naša vera ustvarjalcem novega sveta, ki bo spoštoval načela pravičnosti do šibkih in upošteval pravice doslej preganjanih in zatiranih, kajti verujemo v zmago pravice.

Tesno sodelovanje med ZSSR in JUGOSLAVIJO

Po 14 dnevnem bivanju v Moskvi se je jugoslovanska vladna delegacija s predsednikom min. sveta maršalom Josipom Brozom-Titom na čelu zopet vrnila v domovino. O moskovskih razgovorih je bil objavljen skupen komunike, ki pravi, da so v skladu s prijateljsko pogodbo od 11. aprila 1945 dosegli popolno soglasje glede gospodarskega sodelovanja, izmenjave blaga, preskrbe z raznim gradivom (materialom), kakor tudi glede jugoslovanske armade in glede čim tesnejšega kulturnega in političnega sodelovanja. Sovjetska vlada je pripravljena oskrbovati jugoslovansko armado z orožjem in municijo in tudi pomagati, da bo Jugoslavija obnovila svojo vojno industrijo. Sovjetska vlada bo v veliki meri lahko zadovoljila potrebe Jugoslavije po surovinah in tudi po tehničnem in drugem gradivu. Bili so storjeni sklepi o najtesnejšem gospodarskem sodelovanju med obema prijateljskima državama.

Pred odhodom iz Moskve je maršal Tito podal izjavo in med drugim povedal: »Povsod smo bili deležni najiskrenejše naklonjenosti in pozornosti, povsod smo lahko občutili iskreno prijateljstvo in ljubezen do Ljudske republike Jugoslavije.

Srečni smo in globoko ganjeni, da sta sovjetska vlada in še prav posebej veliki Stalin pokazala popolno razumevanje za naše težave pri obnovi dežele in sta nam v vsakem oziru pripravljena pomagati. Vse to dokazuje, da imajo narodi Jugoslavije v Sovjetski zvezi iskrenega prijatelja in zaščitnika.«

Za popoln sporazum med SZ in Vel. Britanijo

Na 45. kongresu britanske Delavske stranke je pred 1.100 delegati spregovoril uvodno besedo njen predsednik prof. Harold Laski. Poudaril je, da velika volilna zmaga Delavske stranke nalaga vladi izredne odgovornosti. Britanska vlada je dolžna, da zavezniško zmago spremeni v solidno podlago za trajen mir. Socialistična vlada v Veliki Britaniji se mora brez pridržka sporazumeti s Sovjetsko zvezo. To mora biti osnovno načelo njene politike.

Rusi ne bi mogli verjeti, da bi največja zapadnoevropska delavska stranka podpirala kakršno koli vlado, ki bi skušala ogrožati varnost Sovjetske zveze.

Profesor Laski je nadaljeval, da ni upravičeno, da se skriva tajnost izdelovanja atomske bombe. To zavlačuje mednarodno nadzorstvo, ki je potrebno, da bi se ustvarilo ugodno ozračje za mednarodno zaupanje. Nato je izrazil svoje zadovoljstvo nad odločitvijo vlade, da hoče Indijo voditi k samostojnosti in izprazniti Egipt. »Kot socialistična stranka vidimo žaloigro, za katero nosimo težko odgovornost, v tem, da Španija še vedno ječi pod Francovo strahovlado,« je rekel Laski in nadaljeval: »Vrnitev grškega kralja bi pomenila klavrn konec junaške borbe nekega naroda, ki je prvi pokazal svetu, kako je treba ceniti svobodo.«

Večina članov angleške vlade je že prispela v Bournemouth, da se bo udeležila kongresa Delavske stranke, na katerem bosta govorila med drugimi tudi ministrski predsednik Attlee in zunanji minister Bevin.

Zunanji minister dr. Gruber v Londonu

Avstrijski zunanji minister dr. Gruber je po sprejemu pri Bevinu in drugih britanskih državnikih po informacijah angleškega časopisa »Daily Telegraph« označil sledeče točke kot pogoj za rešitev avstrijskega vprašanja:

Velesile naj bi sklenile z Avstrijo navadno pogodbo, ne pa mirovne pogodbe, ker da je bila Avstrija žrtev nemške napadalne politike in ni nikoli napovedala vojne.

Razdelitev Avstrije na štiri zone naj bi se takoj in dejansko odpravila, zasedbene posadke pa postopoma umaknile.

Popravi naj se meja na južnem Tirolskem v prid Avstriji.

Rečna plovba po Donavi naj bi bila prosta za vse obrežne države.

Avstrija naj bi imela dohod k Trstu in pravico, da uporablja njegovo pristanišče.

Odpadli naj bi vsi zahtevki nasproti avstrijski industriji v zvezi z nemško povrnitvijo škode. Avstrija naj bi bila sprejeta med Združene narode.

Minister dr. Gruber o svojem potovanju v London in Pariz

Po svojem povratku iz Londona in Pariza je zunanji minister dr. Gruber izčrpno poročal o uspehih svojega potovanja. V razgovoru z dopisnikom »Oesterreichische Zeitung« je med drugim povedal, da na svoje potovanje ni vzel s seboj gotovih predlogov avstrijske vlade v zvezi s posameznimi problemi, temveč da so imeli njegovi razgovori namen, da pride do splošnih stikov.

Zunanji minister je tudi omenil, da je obravnaval z jugoslovanskim namestnikom zunanjega minnistra dr. Bebleriem razmerje med obema državama in dodal: »Upam, da bo ta razgovor pomagal razčistiti več nesporazumov in da se mi je posrečilo pojasniti, da Avstrija ne želi iskati enostranske usmerjenosti v svoji politiki. Obratno si prizadeva, da bi postalo razmerje med Avstrijo in Jugoslavijo kolikor mogoče ugodno. Neposredni razgovori bi morali doprinesti k razčiščenju in kot pogoj za to bi bilo potrebno konkretizirati obstoječa nesporazumljenja.«

Zakon o nacistih sprejet

Na ministrski seji v sredo je kancler inž. Figl najprej podal kratek pregled o dosedanjem čiščenju avstrijskega uradništva od nacističnih elementov. Po njegovih podatkih po osvoboditvi Avstrije 65.834 uradnikov niso več sprejeli v javno službo, 83.207 pa jih je bilo odpuščenih. Med vsemi temi osebami je bilo 23.588 ilegalnih nacistov.

Ljudsko sodišče na Dunaju je doslej preiskovalo 8.549 slučajev, osumljenih vojnih zločinov, poleg tega pa se nahaja v preiskovalnem zaporu še 3.220. Od preiskovanih slučajev jih je prišlo 1.380 pred sodišče, od teh jih je bilo deset obsojenih na smrt in 65 oproščenih.

Osnutek zakona o nacistih je bil na ministrski seji sprejet in bo sedaj predložen parlamentu v končno odobritev.

Nemiri v Italiji

Kakor poročajo, je prišlo v Napoliju in Rimu do monarhističnih izgredov in do spopadov med republikanci in monarhisti. Pri teh nemirih je bilo celo nekaj mrtvih in več ranjenih.

Do izgredov je prišlo po poročilih listov zaradi tega, ker se kralj Umberto noče odpovedati svojim vladarskim pravicam. To svoje ravnanje zagovarja s tem, da vrhovno državno sodišče še ni dokončno potrdilo izida glasovanja, ker baje še manjkajo volilni izidi iz 118 volilnih okrajev. Poleg tega trdijo monarhisti, da je med neveljavnimi glasovi veliko takih, ki so glasovali za monarhijo. Popolnoma stvarna poročila pa pravijo, da bi bili republikanci najmanj za 200.000 glasov v večini, pa čeprav bi se šteli vsi neveljavni glasovi v prid monarhistov in čeprav bi v omenjenih 118 okrajih, od koder še ni uradnih izidov, monarhisti dobili največje število glasov. Londonska »Times« pravi v tej zvezi: »Edini častni izhod za kralja Umberta je v tem, da čimprej preda ministrskemu predsedniku de Gasperiju pravice krone, katerih ni več upravičen izvajati. Podaljševanje sedanje napetosti ne more nikomur koristiti, ampak kvečjemu omogoča neodgovornim elementom, da razdirajo mir, ki ga dežela tako nujno potrebuje. Monarhija se ne more obdržati, ker je večina glasovala proti njej.«

Zunanji ministri SZ, ZDA in VB:

O PARIŠKI KONFERENCI

Izjave Molotova:

Kot prvi je sovjetski zunanji minister Molotov spregovoril o poteku in uspehih konference štirih zunanjih ministrov v Parizu in med drugim povedal:

Po sklepu moskovske konference treh zunanjih ministrov v decembru preteklega leta je bilo določeno, da se izdelajo osnutki mirovnih pogodb z Italijo Bolgarijo, Romunijo, Madžarsko in Finsko, še preden bi bila sklicana mirovna konferenca 21 držav. Ti osnutki bi naj bili sestavljeni sporazumno s predstavniki vseh štirih velesil in predloženi pozneje mirovni konferenci. Samo tako bi bilo mogoče preprečiti, da ne bi bila na primer mirovni konferenci predložena dva osnutka mirovnih pogodb, kar bi lahko pomenilo konec zamisli o enotni mirovni konferenci. S tem bi bilo obenem pokopano stremljenje narodov po trajnem miru.

Zato sovjetska delegacija — tako je nadaljeval Molotov — ni mogla pristati na predlog amerikanskega zastopstva, da bi se sklicala mirovna konferenca brez ozira na to, ali se doseže sporazum glede mirovnih pogodb ali ne. Ta predlog, ki ga je podpiralo tudi britansko zastopstvo, ni bil v soglasju s sklepi berlinske in moskovske konference in bi lahko nosil v sebi zelo nezaželene posledice glede nadaljnjega razvoja prijateljskih odnosov med narodi, ki si žele trajnega miru.

Prav zato si je sovjetska delegacija prizadevala, da doseže enotno stališče vsaj v glavnih vprašanjih mirovnih pogodb z omenjenimi državami. Bili so sicer doseženi uspehi, ki jih pa ni mogoče smatrati kot zadostne. Konkretni uspehi pariških razgovorov so osnutki mirovnih pogodb z Romunijo, Bolgarijo, Madžarsko in Finsko. V vseh glavnih vprašanjih, torej glede vojaških omejitev, ozemeljskih vprašanj in vojne odškodnine, je bil dosežen sporazum, niso se pa še obravnavale gospodarske plati teh pogodb. Različna pojmovanja so se pojavila v zvezi s trgovino in plovbo po Donavi. Sovjetska delegacija je zastopala mnenje, da tega vprašanja ni mogoče obravnavati brez sodelovanja prizadetih podonavskih držav. Bilo bi namreč nepravilno, je izjavil Molotov, če bi si gotove nepodonavske sile lastile pravico, da podonavskim državam vsilijo svojo voljo in nek režim na Donavi, ki bi ne upošteval interesov teh držav, zlasti zavezniške Češke in Jugoslavije.

Sovjetsko stališče do mirovne pogodbe z Italijo

Minister Molotov je v nadaljnjem razložil sovjetsko stališče do raznih vprašanj v zvezi z mirovno pogodbo z Italijo. Glede vojne odškodnine so Sovjeti mnenja, da je treba kaznovati napadalnost fašistične Italije, ki je skupno s hitlerjevci pustošila sovjetska mesta in pokrajine in povzročila ogromno škodo Jugoslaviji, Grčiji, Albaniji. Ker je po zlomu fašizma Italija v zadnjih letih vojne stala na strani zaveznikov, so Sovjeti znižali svoje zahteve na skromno vsoto 100 milijonov dolarjev, medtem ko zahtevajo za Jugoslavijo, Grčijo in Albanijo skupno 200 milijonov dolarjev vojne odškodnine. S temi vsotami bi Italija poravnala samo neznaten del škode, ki jo je med vojno povzročila.

Sovjeti so mnenja, naj bi Italija plačala vojno odškodnino v proizvodih italijanske industrije, ki je trenutno nezaposlena, dočim bi sicer lahko delala. Na drugi strani pa je razvidno iz italijanskih uradnih objav, da znašajo okupacijski stroški že doslej nekaj milijard dolarjev. Če bi se torej ti stroški samo neznatno zmanjšali, bi Italija z lahkoto plačala svojo vojno odškodnino.

Vprašanje italijanskih kolonij

Sovjetska zveza in tudi Francija sta smatrali za umestno, da bi se nekdanje italijanske kolonije izročile zopet v oskrbo Italiji pod nadzorstvom Združenih narodov, dokler ne bi v nekaj letih dozorele za samostojnost. Ta predlog je najprej podprla tudi ameriška delegacija, ki pa se je pozneje pridružila angleškemu stališču.

Po angleškem predlogu naj bi se proglasila »Neodvisna Libija« skupno s Tripolitanijo in Cirenajko, toda ne da bi se s tega prostora umaknile britanske čete. Prav tako so Angleži predlagali, naj bi se osnovala pod britanskim varstvom »Velika Somalija«, ki bi obsegala poleg italijanske Somalije tudi abesinsko ozemlje. Na ta način bi se povečalo britansko kolonialno carstvo v severni in severnovzhodni Afriki, in to ne samo na račun premagane Italije, temveč tudi na račun Abesinije.

Ti britanski načrti pri amerikanski delegaciji niso naleteli na kritiko.

Problem Julijske Krajine

Vprašanje Trsta in italijansko-jugoslovanske meje se mora prav tako smatrati kot eno izmed glavnih vprašanj pariških posvetov, je nadaljeval minister Molotov. Da so jugoslovanske zahteve po Julijski Krajini upravičene, ni nihče oporekal. Nihče ni branil svoječasne odločitve, po kateri je Julijska Krajina pripadla Italiji. Vsem je bilo jasno, da je to del jugoslovanskega nacionalnega ozemlja in da so na tem ozemlju Slovenci in Hrvatje v večini. Toda po predlogu ameriških, britanskih in francoskih strokovnjakov bi se morala Julijska Krajina razdeliti na dva dela, na vzhodnega in zahodnega. Po tem predlogu bi se moral Trst kot glava Julijske Krajine odtrgati od Jugoslavije. Medtem pa Trsta kljub njegovi italijanski večini ni mogoče odtrgati od Julijske Krajine, ne da bi trpeli važni narodni interesi Jugoslavije in hkrati gospodarski interesi Trsta samega.

Problem italijansko-jugoslovanske meje je ostal nerešen. Vendar je jasno, da ga je treba nemudoma rešiti v takem duhu, da bodo upoštevani narodni interesi našega skupnega zaveznika Jugoslavije.

Gospodarska vprašanja in problem Nemčije

Tudi gospodarskih plati pogodbe z Italijo ni mogoče podcenjevati. Pri pripravah mirovnih predlogov so se namreč pojavile tendence (stremljenja), ki so za po vojni oslabljene dežele nevarne. Na drugi strani pa je morala sovjetska delegacija varovati nacionalne koristi nekdanjih satelitskih držav, ki so se medtem podale na pot demokratičnega razvoja in gospodarskega preporoda, kajti Sovjetska zveza ne more podpirati stremljenja katere koli države po gospodarskem zasužnjenju dežel, čeprav so bile te dežele v prvih letih vojne v sovražnikovem taboru.

Minister Molotov se je dotaknil tudi predloga amriškega zunanjega ministra Byrnesa glede 25 letne pogodbe o razorožitvi in demilitarizaciji Nemčije. Po besedah sovjetskega zunanjega ministra ta predlog ne vsebuje več določbe o medsebojni pomoči proti nemški ali japonski napadalnosti (agresiji), temveč obravnava samo razorožitev. Ne dotika se važnih odločb glede ravnanja z Nemčijo, kakor so jih zavezniki sklenili v Teheranu, Jalti in Berlinu. Zato je sovjetska delegacija predlagala, da naj se najprej dožene, kako so bili izpolnjeni dosedanji zavezniški sklepi o razorožitvi Nemčije. Ta predlog je bil navsezadnje tudi sprejet.

Na koncu je Molotov poudaril, da je bodočnost na strani tistih, ki prav tako kot Sovjetska zveza stremijo po splošnem miru in ki združujejo interese svoje lastne varnosti z interesi varnosti drugih miroljubnih narodov. Samo prizadevanje po prijateljskem sodelovanju, pri katerem ni prostora za vsiljevanje volje ene ali dveh držav tretji državi, samo tako prizadevanje lahko tvori solidno podlago za razvoj odnosov med Sovjetsko zvezo in drugimi deželami. Medtem ko Sovjetska zveza brani svoje upravičene interese in načela prijateljskega sodelovanja z drugimi demokratičnimi deželami ter zavrača reakcionarna imperialistična stremljenja, pa naj prihajajo od koder koli je globoko uverjena, da je njena politika, ki hoče braniti stvar miru in človeštva napredka, popolnoma pravilna, je končal svoja izvajanja Molotov.

Byrnes o pariški konferenci:

V odgovor na pojasnila Molotova o konferenci v Parizu je izjavil ameriški zunanji minister Byrnes, da ne more biti govora o kakšnem anglo-amerikanskem bloku, ker ima Amerika razumevanje za vsako stališče.

Byrnes je nato podrobno razlagal amerikanski načrt glede 25 letne pogodbe štirih velesil o razorožitvi Nemčije. K zgodovini tega predloga je omenil, da je svojčas generalisim Stalin obljubil podporo Sovjetske zveze za tako zamisel. Združene države Amerike so nato februarja tega leta predložile sovjetski vladi osnutek omenjene pogodbe, toda Molotov je pri pariških razgovorih proti njemu izrazil svoje pomisleke.

Byrnes je poudaril tudi željo Z. D. Amerike po čimprejšnjih mirovnih pogodbah in nespremenjeno stališče ameriškega vlade do važnega vprašanja italijanskih kolonij. Glede očitka, da bi imela Amerika imperialistične namene, ker zahteva za sebe letalska oporišča na Islandiji, je izjavil Byrnes, da je Amerika o svoji nameri obvestila Veliko Britanijo in Sovjetsko zvezo, še preden je tozadevne načrte predložila islandski vladi; sicer pa da je pripravljena ta etališča dati v uporabo Združenim narodom.

Bevin razlaga britansko stališče:

Britanski zunanji minister Bevin je v angleški spodnji zbornici podal stališče britanske vlade do pariških razgovorov. Izjavil je med drugim, da je pot do miru zelo težka, da pa vseeno ni črnogled (pesimist) in da se še zmeraj strinja s svoječasnim izrekom Litvinova, da je mir nedeljiv.

Samo če Sovjetska zveza prostovoljno sodeluje pri reševanju evropskih vprašanj, je nadaljeval Bevin, je mogoče verovati v trajen mir v Evropi. Po zadnji vojni so se Združene države Amerike umaknile v osamljenost. Danes pa je jasno, da osamljenost (izolacija) ni mogoča, ker je svet postal povezana celota.

Glede proste plovbe po Donavi je poudaril Bevin željo britanske vlade, naj bi bila Donava kakor tudi druge srednjeevropske reke odprta za svobodno svetovno trgovino. V tej zvezi je oporekal Molotovu, češ da bi kdo hotel Rusiji v vprašanju Podonavja diktirati.

K vprašanju Trsta in jugoslovansko-italijanske meje je Bevin izjavil, da Rusija ne kaže volje, da bi sprejela kompromis, ki ga predlagata Velika Britanija in Amerika. Britanska vlada je proti temu, da bi Trst pripadel Jugoslaviji in zahteva, naj postane mednarodno pristanišče.

Glede avstrijskega vprašanja je izjavil Bevin, da bi v primeru, da se sklene mirovna pogodba z Avstrijo istočasno kot z Italijo, postale odveč zavezniške posadke ne samo v Avstriji in Italiji, temveč tudi na Madžarskem, v Romuniji in drugih podonavskih deželah. Vendar je Sovjetska zveza odklonila obravnavo avstrijske mirovne pogodbe.

V zvezi z ameriškim načrtom 25 letne pogodbe glede Nemčije je Bevin obžaloval, da je Sovjetska zveza ta predlog odklonila, in izrazil upanje, da bo pri prihodnjem srečanju zunanjih ministrov prišlo do soglasnih sklepov.

Nova konferenca zunanjih ministrov v Parizu je napovedana za 15. junij. Pričakujejo, da bodo na tej konferenci padle važne odločitve.

V treh evropskih državah so volili

V Čehoslovaški

Čeprav so bile volitve v Čehoslovaški že 26. maja, zaradi preglednosti navajamo izide teh volitev, ki so se izvedle v popolni demokratični svobodi.

Izidi volitev so bili sledeči:

Na Češkem in Moravskem so dobili komunisti 40,31 odstokov, narodni socialci (Beneševa stranka) 23,74 odstotkov, Katoliška ljudska stranka 20,31 odstotkov in socialni demokrati 15 odstotkov oddanih glasov. 19.515 volilcev je oddalo bele listke, torej niso glasovali za nobeno obstoječih strank.

Na Slovaškem so dobili komunisti 30,4 odstotkov, demokratska stranka 61,4 odstotkov, Stranka svobode 4,2 odstotke in Stranka dela 3,1 odstotke vseh glasov.

V vsej državi so dobili komunisti 2,708.000 ali 38 odstotkov vseh oddanih glasov in so več kakor še enkrat močnejši kakor naslednja najmočnejša stranka. Skupno s češkimi socialnimi demokrati in s slovaško Stranko dela so s 3,620.000 glasov nasproti 3,486.000 glasov **vseh drugih strank v večini.**

V Čehoslovaški so torej napredne stranke dosegle večino.

V Franciji

Po ljudskem glasovanju, ki je z 10 milijoni proti 9 milijonom glasov zavrglo osnutek nove francoske ustave, kakor ga je predlagala dosedanja ustavodajna skupščina, so postale potrebne volitve za novo ustavodajno skupščino, ki bo ponovno izdelala načrt za novo francosko ustavo. Značilnost francoskih volitev je bila v povečanem zanimanju volilcev in v tem, da so se vse stranke s socialisti vred združile v boju proti komunistom, ki pa vseeno števila glasov niso le obdržali, temveč celo povečali. Pri sedanjih volitvah je volilo 800.000 volilcev več kakor pri lanskih 1. oktobra. Večina teh novih volilcev je glasovalo za katoliško ljudsko stranko (MRP) in druge reakcionarne stranke. Socialisti so izgubili v primeri s prvimi volitvami 330.000 glasov, medtem ko so jih komunisti 320.000 pridobili. Izgube socialistov pripisujejo okolnosti, da so se očitno postavili v fronto proti komunistom. Dokončnih rezultatov iz prekomorske Francije še ni, izidi v Franciji sami pa so sledeči: Od skupno 522 poslancev jih je dobila katoliška ljudska stranka 160, komunisti 140, socialisti 115, radikali 38, konservativci 36, druge desničarske stranke skupno 22 in preostala levica še 5. Levica ima potemtakem v Franciji brez prekomorskih dežel 268 poslancev od skupnih 522. Prekomorske dežele pošljejo 64 poslancev v francoski parlament, Pri teh prevladuje desnica. Zato v današnji skupščini levica ne bo imela večine, pa tudi desnica ne, ker se s stransko skrajne desničarske reakcije, s tako imenovano »Republikansko stranko svobode«, ki jo v Franciji imenujejo vichyjsko stranko, po vsej verjetnosti pošteni demokrati v Ljudski stranki in pa radikali ne bodo mogli družiti.

Italija za republiko

Volitve v Italiji so pokazale, da ljudstvo danes nima več zaupanja v monarhijo. Sicer je južna Italija, ki je bila osvobojena že takoj po kapitulaciji leta 1943, pretežno volila za monarhijo, severna Italija, ki je doživela nemško okupacijo in divjanje novofašistov, pa se je odločila v prid republike. Po nepopolnih podatkih je glasovalo za republiko okroglo 12 milijonov, za monarhijo pa 10 milijonov volilcev.

Obenem s tem glasovanjem so bile združene **volitve za ustavodajno skupščino. Komunisti so** dobili 18,9 odstotkov, socialisti 20,7 odstotkov, krščanski demokrati 35,4 odstotkov, Nacionalna demokratična unija 6,7 odstotkov in Stranka malega človeka — pod tem imenom se krijejo monarhisti in novofašisti, — 5,2 odstotkov oddanih glasov. Komunisti in socialisti so v Italiji nastopali enotno in tako pritegnili blizu 40 odstotkov vseh volilcev.

Kakor se lahko razbere iz gori zbranih volilnih izidov, so v vseh treh prizadetih državah napredne vrste tako močne, da bodo lahko odločilno posegale v razvoj dogodkov.

MIHAJLOVIĆ PRED SODIŠČEM

Kakor poročajo iz Beograda, se je v ponedeljek 10. junija pričela pred beograjskim vojaškim sodiščem razprava proti Draži Mihajloviću, bivšemu vojnemu ministru jugoslovanske begunske vlade in vodji četnikov ter proti nadaljnjim 22 vojnim zločincem, med katerimi so tudi nekdanji ministri. Razpravi prisostvujejo številni tuji dopisniki.

Mihajlović je priznal, da so prvi začeli boj proti Nemcem Titovi partizani, dočim je sam še čakal »ugodnega« trenutka. Dalje, da je leta 1941 sodeloval s srbsko Nedićevo izdajalsko vlado.

V nadaljnjem poteku zaslišavanja je dejal Mihajlović, da je prvič navezal stike z Nemci novembra 1941, ko se je sestal z nemškimi odposlanci v srbski vasici Divej. Begunska jugoslovanska londonska vlada mu ni prepovedala, da bi napadal partizane, prav tako mu ni dala ukaza za boj proti Nemcem.

Smrt M. I. Kalinina

3. junija letošnjega leta je v Moskvi po dolgi in težki bolezni preminul M. I. Kalinin. Več ko 26 let je stal kot predsednik Vrhovnega sveta — najvišjega organa sovjetske oblasti — na čelu sovjetske države.

M. I. Kalinin je bil eden vodilnih državnikov Sovjetske zveze, človek, ki je vse svoje življenje posvetil delu za dobrobit svojega naroda, vse svoje sile daroval borbi za dostojnejše življenje vsega delovnega ljudstva. Zato ne pomeni njegova smrt težke izgube samo za narode velike Sovjetske zveze, temveč za vse napredno človeštvo.

M. I. Kalinin se je rodil 20. novembra 1875. leta kot sin siromašnega kmeta v Tverski guberniji. Leta 1889 se je podal v tedanji Petrograd (Leningrad), kjer je bil zaposlen kot kovinski delavec v tamkajšnji industriji. Že v zgodnji mladosti se je posvetil revolucionarnemu gibanju. Zaradi njegovega političnega delovanja ga je takratni protiljudski režim neprenehoma preganjal. Po veliki Oktobrski revoluciji, ko si je rusko ljudstvo samo pričelo graditi oblast, je bil na predlog Lenina izvoljen na najvišje mesto nove sovjetske države. Pri volitvah v Vrhovni svet, ki so se vršile po novi Stalinovi ustavi leta 1937, so sovjetski narodi zopet izkazali Mihajlu Ivanoviču vse zaupanje s tem, da so ga soglasno izvolili za predsednika prezidijuma Vrhovnega sveta Sovjetske zveze. Na tem visokem in odgovornem mestu je delal vse do marca letošnjega leta. V zadnjih mesecih je bil kljub bolezni član prezidijuma Vrhovnega sveta.

Kako globoko so sovjetski narodi hvaležni svojemu velikemu sinu, je pokazal veličasten pogreb, katerega so se udeležili sto tisoči delovnih ljudi iz Moskve ter bližnje in daljne okolice.

Ob krsti Kalinina je spregovoril A. V. Simonov v imenu ljudstva Kalininovega rojstnega kraja in dejal: »Vse svoje življenje je bil Kalinin najtesneje povezan z delavci in kmeti. Imel je najglobljo razumevanje za njihove življenjske interese in je skrbel neutrudljivo za blaginjo vseh delovnih ljudi!«

Predsednik Sovjetske zveze Nikolaj Švernik je v svojem žalnem govoru omenil veliko izgubo za socialistično državo in za narode Sovjetske zveze, ki so jo utrpeli ob smrti M. I. Kalinina in med drugim dejal: »Mihajlo Ivanovič je bil zvest sin velikega ruskega naroda in v njem so bile utelešene najlepše lastnosti ruskega narodnega značaja!« Svoj govor je končal z besedami: »M. I. Kalinina, moža, ki je nad vse ljubil svojo sovjetsko domovino, modrega in srčno dobrega državnika, ni več med živimi. Njegov svetal zgled in spomin pa bo ostal večno živo ohranjen v srcu slehernega sovjetskega človeka!«

POROČILO SVETU ZUNANJIH MINISTROV

Kakor poročajo iz Pariza, so namestniki zunanjih ministrov Združenih držav Amerike, Sovjetske zveze, Anglije in Francije pričeli dne 12. junija pripravljati poročilo, katero bodo predložili na konferenci zunanjih ministrov.

V poročilu obravnavajo vprašanja o državni pripadnosti narodnostnih manjšin tistih področij, ki bi se morala odstopiti po sklenjeni mirovni pogodbi posameznim državam.

Dosedaj še ni prišlo v teh vprašanjih do nobenega sporazuma.

MOČ SOVJETSKE VOJSKE V MIRU

Dopisnik ameriške agencije Associated-Pressa Daniel javlja iz Nürnberga, da je zvedel od višjih zavezniških vojaških osebnosti, da bo Rdeča armada še vedno zdaleč najmočnejša kopenska vojaška sila na svetu, kljub težkim izgubam, ki jih je utrpela v vojni.

Številčno stanje Rdeče armade v miru bo znašalo, kakor predvidevajo omenjeni strokovnjaki, tri milijone pešcev in 1,5 milijona mož vključenih v letalstvo, mornarico in NKVD (varnostne enote).

Za svobodo zlato...

Potolčen je nemški nacional-socialistični imperializem, razbit je močni in ponosni »tisočletni rajh«. Nečasten je bil konec »višje rase« in »nemškega nadčloveka«. Rešena je človeška kultura in civilizacija 20. stoletja. Uničene so sile, ki so služile nemškemu imperializmu pri zasužnjevanju naprednih narodov in držav.

Grabežljiva nacistična roka je najprej stegnila svojo pest po Avstriji in jo oropala preostalih demokratičnih pravic. Koroški Slovenci smo ob tej priliki začeli izgubljati še tiste kulturne drobtinice, ki smo jih uživali dotlej. Nacistično nasilje se je polagoma razlilo po vsej Evropi. Leta 1941. je postala njegova žrtev Jugoslavija. Slovenske in druge jugoslovanske dežele je preplavila nemška vojska. Tej so sledili »kulturonosci«, da bi napravili »das Land deutsch« in zatrli uporne ter domoljubne misli. Pričel se je krvavi ples, plenjenje in ropanje.

Vzporedno s tem so tudi na Koroškem začeli izvajati posebne ukrepe. Ukinili so naše narodne ustanove in zaplenili premoženje; narodne predstavnike so odvlekli v ječe in pregnanstvo. Zavladala je moreča tišina. Prekinili so jo streli iz pušk osvobodilnih borcev. Plamen upora se je vnel nekje v srcu Jugoslavije in se vztrajno širil. Tudi slovenski narod se je vzbudil in s tem dokazal, da v njem ni zamrlo zdravo jedro svobodnih prednikov, kljub stoletnemu suženjstvu. Pobegnili so v gozd in od tam vodili oboroženo borbo. Niti streljanja, niti izseljevanja stotih in stotih kmečkih ter delavskih družin niso mogla streti razmaha osvobodilnega gibanja. Vse pokrajine je objelo in se kljubujoč vsem usidralo tudi na Koroškem. Koroški Slovenci so v tej težki borbi častno izpolnili svojo narodno in svobodoljubno dolžnost. Na velikem in nedotakljivem prostoru »tretjega rajha« so bili koroški Slovenci prvi in edini, ki so se dvignili z orožjem v roki in se zedinili v velikem osvobodilnem gibanju. Niso klonili niti pred najhujšim nasiljem sovražnika, niti omahovali v najobupnejšem položaju. Ves naš narod je pokazal, kako se moramo boriti. Težke so bile izgube v neenaki borbi. Najboljši sinovi in hčere so postali žrtev nacističnega nasilja. Ti so naš zgled in ponos!

Osvobodilni boj je prekalil slovenskega človeka in slovensko ljudstvo. Združil ga je, vlil mu zavesti in ponosa. Z novo močjo oznanja danes misel o svobodi, pravi demokraciji in pravičnem socialnem ter gospodarskem redu. Slovenec je začel gledati na svet stvarno. Spoznal je samega sebe, čut skupnosti se je pojavil v novi obliki; v skupni nevarnosti ga je navdalo čustvo razumevanja in pomoči svojemu bližnjemu. Kot nikoli poprej je sedaj občutil veliko krvno vez in oporo, ki jo je dobil od slovanskih narodov v skupni osvobodilni borbi. Spremenil pa je tudi svoj odnos do tistih avstrijskih antifašistov, ki so se borili skupno z njim proti nacizmu. Žal še sedaj mnogi ne uvidijo krivičnosti st.-germainske mirovne pogodbe in njenih posledic, to je neizpolnjenih obljub tako imenovanega »manjšinskega varstva«. Nočejo uvideti in priznati, da smo v tej težki osvobodilni borbi odrasli takemu in podobnemu »manjšinskemu varstvu«.

Danes vlada na Koroškem nov duh. Osvobodilno gibanje je v času boja proti nacistični Nemčiji združilo vse Slovence. Izven te skupne fronte so ostali samo izrodki, ki so se vdinjali nemškemu imperializmu, ter nekaj tistih, ki so izgubili stik z zdravim ljudskim hotenjem in katere skušajo danes jugoslovanski ubežniki izkoristiti za svoje temne naklepe. Novo gledanje na razmere, ponos na našo borbo in na žrtve, ponos, da smo bili pod najtežjimi okoliščinami sposobni odločati samostojno o svoji usodi, so nam porok, da bo tudi pri nas zmagala pravica, za katero se je naš narod boril in zanjo toliko trpel. Preteklost nam je pokazala, da smo zmožni kljubovati najhujšemu nasilju. Zato bomo tudi v bodoče premagali vse ovire, katere bomo našli na naši poti. Neomajno in zvesto bomo stali tudi v bodoče v vrstah borcev za napredek, resnično demokracijo, za naše pravice in svobodo. **Dr. France Petek.**

»Naš narod star je težkih tisoč let...«

bistveno doprinesli, da mi živimo in da smo se vrnili v svojo domovino in s tem so nam naložili dolžnost in dali tudi pravico, da govorimo v imenu koroških Slovencev in za koroške Slovence. Nihče drug nima pravice govoriti v tem imenu, ker se tudi nihče drug ni boril za pravice koroških Slovencev. Če nam pravijo, da smo manjšina, da nas je samo 6 odstotkov vsega koroškega prebivalstva, da koroške Slovence zastopa »Zveza avstrijskih Slovencev«, tedaj vsem tem povemo le eno: Če smo manjšina, če nas je le 6 odstotkov, tedaj bi moralo le 6 odstotkov fašističnih žrtev odpasti na nas. Naše žrtve pa so tako ogromne, da jih celo objaviti ne smemo. Kje je bila večina koroškega ljudstva za časa nacističnega nasilja? Kje pa je bila »Zveza avstrijskih Slovencev«? Kje je bil njen odpor proti nacizmu?

Če bi bili nekateri merodajni ljudje kdaj nosilci odpora, tedaj ne bi iskali danes v slovenskih vrstah novih žrtev, tedaj ne bi zopet zapirali Slovencev in jih metali iz služb. Tedaj bi vedeli, da se s krvjo in trpljenjem priborjene pravice ne dajo zbrisati z nasiljem, tedaj bi vedeli, da se narodnostni problem na Koroškem ne da reševati z grožnjami. Mi, koroški Slovenci, smo po vsem boju in trpljenju enakopravno ljudstvo v deželi in terjamo svojo pravico, za katero smo se borili.

Vojni zločinec
MAIER-KAIBITSCH

Končno so izročili sodišču zločinskega ponemčevalca in mučitelja slovenskega življa. Obtožujejo ga tisoči zločinov, ki jih je izvršil s svojo raznarodovalno nacistično politiko nad koroškimi in drugimi Slovenci. Naši mučeni možje, žene in otroci nosijo v svojih srcih zapisano dolgo, s solzami in krvjo prepojeno obtožbo. Naši pomorjeni in pomrli dragi zahtevajo pravično in neizprosno kazen. So stvari, katere človek ne more do smrti pozabiti. Občuti in razume lahko to samo tisti, ki jih je doživel. Samo tisti ve, kako velika je bila mera zločinov, ki so jih zagrešili nad njim. Samo tisti tudi ve, kakšno kazen so si zaslužili zločinci. Trpinčeno ljudstvo je zato njihov prvi, najbolj poklicani sodnik.

Angleška vojaška vlada je pred nedavnim predala Maier-Kaibitscha sodišču v Gradcu. Kaibitsch je na prvi listi vojnih zločincev. V kratkem se mora začeti proti njemu razprava. Koroški Slovenci so končno dočakali dan, ko bodo lahko naperili svojo obtožbo proti enemu izmed njihovih trinogov.

Osvobodilna fronta za Slovensko Koroško je, kakor piše »Oesterreichische Zeitung«, pozvala koroške Slovence, da sodelujejo pri razpravi na ta način, da zbero dokazno gradivo o zločinih Maier-Kaibitscha.

V svojem pozivu pravi Osvobodilna fronta med drugim:

»Poleg neštetih drugih obtožujočih funkcij je vršil Maier-Kaibitsch tele glavne:

Poslevodeči tajnik koroškega »Heimatbunda«,

SS-ovski »Standartenführer«,

državni komisar za utrjevanje nemške narodnosti,

pooblaščenec SS-ovskega »Reichsführerja«,

vodja urada za obmejno ozemlje,

vodja glavnega deželnega urada za narodnostno vprašanje.

Maier-Kaibitsch je poosebljenje **tiste zagrizene velikonemške šovinistične politike, ki je desetletja gospodarsko in moralno zatirala in uničevala koroške Slovence, dokler ni končno pričela z dejanskim iztrebljanjem slovenskega ljudstva na Koroškem.**

Kaibitsch ni osamljen primer. In ne obtožujemo ga le zaradi časovnega obdobja od 1938. do 1945. leta. Maier-Kaibitsch in številni drugi Kaibitschi, pa najsi bodo doma v Celovcu ali na deželi, morajo biti kaznovani. Z njim in njegovimi sodelavci obtožujemo obenem tudi vso politiko nasilnega ponemčevanja, ki je za časa nacizma samo dosegla svoj višek.

Če ima kdo pravico, da obtožuje Maier-Kaibitscha, tedaj imamo to pravico mi, koroški Slovenci. Vse svoje delo in prizadevanje svojih pomagačev je Kaibitsch usmeril izključno proti slovenskemu narodu na Koroškem.«

Naš križev pot

Iz govora dr. Josipa Tischlerja na zborovanju izseljencev dne 15. aprila 1946 v Celovcu

Kakor se je slovenski narod pred 572 leti poslednjič zbral v več tisočglavi množici na Gosposvetskem polju, da ustoliči svojega vojvodo na svoj slovenski način, tako je danes naš narod množično zbran v Celovcu, da pove 1946. leta vsemu svetu to, kar mu ima povedati po končani poti na Kalvarijo.

Zdi se mi, kakor bi sanjal sanje zadnjih petindvajsetih let. V teh sanjah vidim na pohodu mimo nas trumo naših prednikov, ki so služili isti slovenski zemlji, ki so ljubili iste gore in doline, katere mi danes nazivamo naše, može in žene, ki so služili istim narodnim idealom, katerim služimo mi danes. Padli so v delu za svoj narod, padli so v borbi proti nemškemu imperializmu in fašističnemu nasilju. In tem žrtvam velja v prvi vrsti naš današnji spominski dan.

Župnik Vinko Poljanec, slovenski poslanec in predsednik »Slovenske prosvetne zveze«, je postal 12. marca leta 1938. prva žrtev nacizma po zasedbi Avstrije. Umrl je zastrupljen v zaporu. Poljanec je začetek in simbol Kalvarije koroških Slovencev v zadnjih osmih letih. V nepretrgani vrsti sledi udarec za udarcem. Leta 1940. so se izvršili izgoni slovenske duhovščine. Priprave za ta izgon so bile že v poletnih mesecih prejšnjega leta v polnem teku. Osemdeset duhovnikov je bilo na slovenskem ozemlju in 67 jih je bilo izgnanih, devet pa se jih ni več vrnilo — umrli so v zaporu in izgnanstvu.

Sledil je 6. april 1941. Smrtna obsodba se je pričela izvajati nad vsem slovenskim narodom. Jugoslavija je padla; za trenutek je bil tudi vsakomur viden dokaz, da je bila Jugoslavija resnično prava naša zaščitnica, čeprav smo živeli izven nje. Vsi predstavniki kulturnih in gospodarskih organizacij, vsa duhovščina in laična inteligenca je romala v zapore in temu je sledil splošen izgon s slovenskega ozemlja. Slovenska beseda je izginila iz javnega življenja. Brez protesta je Cerkev dopustila odpravo slovenskega jezika iz bogoslužja in nastavila po slovenskih farah nemško duhovščino. Kaibitscheva klika je z nemškimi lepaki zasula deželo, da bi dokazala, da sta zemlja in ljudstvo nemška; če bi bila, bi teh letakov ne bilo treba.

Istočasno so pripravili še hujši udarec. Dne 14. in 15. aprila 1942. so iztrgali z njihovih domov okoli 270 slovenskih družin; gestapovske bande so divjale po deželi; Rož, Podjuna, Žilja — so bile doline polne strahu in solz. Komaj rojene dojenčke in le še malo žive starčke so pognali v tujino, dostikrat brez najpotrebnejših sredstev. Pribiti moramo, da so bili izseljeni zaradi svoje narodne pripadnosti, da niti v enem primeru niso komu očitali protidržavnega dejanja ali koga zasliševali. V Rechnitz pri Stettinu, na Hesselberg, Eichstaett, Frauenaurach je peljala negotova pot. Tam so vas v barakah, starih gradovih in kloštrih spravili pod SS-ovsko kontrolo in prav kmalu odgnali na prisilno delo v tovarne, žage in mesta. Po domovini sami pa so krajslajterji stopnjevali strahovlado iz dneva v dan. Ljudstvo je trepetalo pred novim izgonom, a vendar je doma in v tujini sleherni nosil v sebi globoko vero in trdno prepričanje, da bo pravica zmagala. Tisto zavest, da je trpljenje sicer strašno, da pa je ravno to trpljenje tista velika narodna preizkušnja.

Narod, ki je obsojen na smrt, ima samo dve možnosti: ali vdati se in umreti, ali pa se boriti na življenje in smrt. Slovenski narod se je odločil za življenje in s tem za borbo. Prvi koroški Slovenci, med njimi sekretar POOF-a, Gašper, so prijeli za orožje in zbirali koroške borce, da s tem tudi koroški Slovenci doprinesejo svoj del v tem odločilnem boju. Stradanje, lakota in mraz, silna premoč fašizma, brezizgledni vojaški položaj — vse to slovenskih borcev ni strašilo. Njihovo število je raslo in udarci, ki so jih prizadeli nemškemu militarizmu, so postali vidni in občutni tudi na koroških tleh. Te napore so priznali tudi veliki zavezniki in poslali so svoje zastopnike.

Danes, ob tem velikem spominskem dnevu, se klanjamo žrtvam — junakom, ki so dali svoje življenje v tem veličastnem boju. Njim na čelu je Tavčmanov Francej iz Železne Kaple, ki je padel kot prvi komandant prvega koroškega bataljona v Mežici. Njemu so sledili mnogi drugi in končno sto partizanov, ki so padli že po nemški kapitulaciji v zadnjih bojih v Rožu. Ta oboroženi odpor pa je zahteval tudi v vrstah civilnega prebivalstva ogromnih žrtev. Borci so potrebovali hrane in zalog in narod je dajal, narod v Podjuni, v Rožu in Žilji, narod v Radiških gorah, narod na Djekšah in narod ob Vrbskem jezeru do vrat Celovca. Na dnevnem redu je bilo zasledovanje in zapiranje po gestapovcih. Nad tisoč koroških Slovencev je romalo v zapore in koncentracijska taborišča in okoli dve sto se jih ni več vrnilo na svoje domove. Dne 9. aprila leta 1943. je tako imenovano ljudsko sodišče v Celovcu izreklo 13 smrtnih obsodb in 102 leti težke ječe. Dne 29. aprila 1943 je bilo teh 13 koroških Slovencev obglavljenih na Dunaju.

Sledilo je leto 1944. in 1945. do osvoboditve. Ko pregledujemo slovenske doline po Koroškem, to niso več sanje, temveč kruta resnica: padli junaki, umrli izgnanci, iztrebljene družine.

Mrtvih ne moremo obuditi. Oni so,

V OGNJU PREIZKUŠENI

Morje trpljenja je drlo preko naših tal. Tod je zgrabilo in uničilo družino, tam pritisnilo k tlom poedinca, spet drugod oralo brazdo globoke bolesti. Stoteri sinov in hčera naše slovenske Koroške so zaječali v nemi bolesti, ko so se onega 6. aprila polnile z njimi ječe v deželi, divja bolečina je trgala ves rod, ko so tisoči naših nastopali križevo pot v pregnanstvo. Najboljši med nami so šli v taborišča in na morišča, venomer so se ječe odpirale in zapirale, nad našimi dolinami je ležala kot črna koprena temna žalost in skrivala svetu pritajeni bolestni šepet redkih preostalih. Cerkve in cerkvice po naših vaseh so onemele, še nagrobni spomeniki so čutili divje sovraštvo njih, ki so končno v pošastnem smehu menili, da so dokončali svoje delo iztrebljenja.

To strašno trpljenje malega naroda ni bilo novo, le stopnjevalo se je do skrajnih meja. Njegove korenine segajo nazaj v stoletja, ko je zasužnjeni rod naše zemlje v borbi za staro pravdo zakričal v svet svojo zahtevo po pravici. Oče Andrej je pred sto leti prvi omenil in vnesel besedo o pravici malega naroda v slovenski narodni program. Za njim je spregovoril Francé z Zilje. Za njima naši besedniki Petek, Poljanec, Starec, Tischer in drugi, ki so neutrudno naglašali pravico kulturnega, samobitnega življenja slovenskega naroda na Koroškem. Vse prošnje, opomini in zahteve so bile zaman. Vrtnarji koroškega vrta so vede zanemarjali slovensko gredo, da jo je zaraščal plevel in nasilno izpodrival dobro semenje. Bali so se mlade, zdrave rasti in ji grenili še večerni hlad in blagodejno jutranjo roso. Mlada greda pa je kljub temu sama poganjala naprej in marsikdo, ki je šel mimo vrta, je občudoval bujen cvet in bohotno rožo sredi zapleveljene grede. Sicer je sovražnik v nočeh spet in spet sejal ljuliko in izkušeno oko je zamoglo zaslutiti divjo borbo na življenje in smrt, ki se odigrava na tem koščku zemlje.

Resnica je, da je bilo v naši gredi vedno manj cvetja in rož. Pregloboko je ril škodljivec v zemlji. Zato pa je bil preostali kras tem lepši. Miklovo Zalo, uprizorjeno po rožanskih Šentjakobčanih na odru ljubljanske drame pred dobrim desetletjem, je solzan občudoval sam veliki mojster slovenske kulture Oton Župančič. Morda je zaslutil vso težo sledečih let, ko je zapisal koroški Zali posvetilo, ki se končuje s tolažilnimi besedami:

»Kadar me skrb za nas napade in več nikjer ne vidim nade, se spomnim Zale na kolenih, poln zopet upov sem ognjenih in vem: naj pride kar že koli, za nas še zvesta Zala moli.«

Tudi sedanji avstrijski gospodarji naše dežele nas ne razumejo. Ravnajo, kakor bi ne vedeli, da je celo stoletje naše narodne zgodovine prepolno moledovanj in krikov po pravici kulturne samobiti v šoli in javnosti, da je bila v Celovcu in na Dunaju vložena že nepregledna vrsta predlogov, prošenj in zahtev. Največ je v politični zgodovini naše Koroške peticij, spomenic, resolucij in protestov in to od Einspielerja do naših dni. Cesarji in kanclerji, ministri in glavarji so našim zastopnikom stiskali roke in govorili lepe besede ter bili bolj ali manj radodarni z obljubami. Nemški pisatelji so se razpisovali o slovenskem bratu na Koroškem, govorniki so v besedah tekmovali s slovensko enakopravnostjo. Narodna politika koroških Slovencev ima svojo železno logiko: Krščanski socialci Hohenwart in Taaffe sta pred 80 leti obljubljala našemu Andreju temeljito popravo v prid koroškim Slovencem; velenemec Lemisch, socialist Zeinitzer in landbundovec Kernmaier so pred desetletjem in pol zatrjevali svojo naklonjenost malemu narodu. Kancler Schuschnigg se je na licu mesta poučil o našem vprašanju in zagotovil njegovo rešitev. Medtem pa je slovensko ljudstvo svojo pred stoletji križevo pot moralo nadaljevati in je pod nacizmom prispelo do svoje Golgote. Neštetokrat je padalo pod težkim križem svoje narodne usode in krvavelo iz stoterih ran dotlej, dokler ni končno, oropano najosnovnejših pravic in odtrgano od tisočletnega svojega grunta, obviselo na križu. Pa nas še ne razumejo, zakaj ne moledujemo in ne prosjačimo več. Ne vedo za resnico, da tudi najbolj ponižen in najbolj pohleven državljan doseže nekoč tisto mejo, ko je mera krivic polna tudi zanj.

Novo jutro vstaja! Morda je bolje tako, da se ne najavlja z žarkim soncem, ki bi mnogoterega po stoletni temi slepilo. Evropa ne bo več gojila nemškega nacionalizma na svojih prsih. To je prvo, neizpodbitno dejstvo! Veliki svet ne bo mogel iti molče mimo strašnega trpljenja slovenskega naroda na Koroškem. To je drugo neizpodbitno dejstvo! Preostane le še eno, kar zadeva nas same: Naša narodna križeva pot na Golgoto in iz nje rojeno borbeno hrepenenje po resnični svobodi je najdragocenejši biser tisočtristoletne naše zgodovine in je vredna ljudstva, ki je nekoč samo ustoličevalo svoje vojvode na knežjem kamnu pri Gospe sveti. Čuvajmo ta biser s sveto ljubosumnostjo pred vsakomur! Iz njega nam izhaja zapoved novega poslanstva, v njem nam je poroštvo srečne bodočnosti slovenske Koroške.

dr. —r.

Po stopinjah Maier-Kaibitscha

Pod tem naslovom je prinesel časopis »Volkswille«, organ KP za Koroško, članek, ki ga v prevodu ponatiskujemo:

K razpravi v parlamentu piše list »Kärntner Volkszeitung« dobesedno o govoru poslanca Schumyja tole:

»Govornik je med drugim opozoril zvezno vlado, da meja od Karavank pa do Radgone ni takšna, da bi mogla za vse čase zadovoljiti prebivalstva. Meja ne ustreza prometnim in gospodarskim razmerjem pa tudi ne želji prebivalstva niti njegovi jezikovni pripadnosti.«

Kaj naj to pomeni?

Prav dobro se spominjamo, da je to isti Schumy, ki se je pred novembrskimi volitvami spozabil in obžaloval, ker ni mogel pozdraviti zmagoslavne Hitlerjeve armade. Dobesedno je **tedaj Schumy rekel: Nacizem bi lahko postal** raj za Avstrijo, če nacisti ne bi napravili toliko **napak v zunanji politiki in zaradi tega** zgubili vojne.« No, in danes gre g. Schumy še dalje, da ne samo notranjepolitično, kakor je že to navada v njegovi stranki, širokogrudno oprošča nacističnim zločincem, ampak da tudi zunanjepolitično povzema tradicijo teh zločincev in propagira prodiranje na jugovzhod.

Prisilno ponemčevanje slovanskih narodov jugovzhoda in vzhoda ter iztrebljenje vseh sil, ki so zoperstavljale nasilnemu raznarodovanju, je bila tista znana napaka v zunanji politiki nacistov, o kateri je Schumy pred pol leta z obžalovanjem izjavil, da je preprečila nacizmu, da bi ustvaril raj.

Ali misli Schumy na ta način navezati prijateljske stike z Jugoslavijo?

Nedvomno žive v Avstriji deset tisoči od nekdaj v zemlji zasidranih slovenskih kmetov, ki so bili v zadnjih letih neusmiljeno preganjani. Tudi ni nobenega dvoma, da je dobil Maier-Kaibitsch povelje, da ponemči del Slovenije, ki so ga fašisti »pripojili« Koroški. Kljub množičnim umorom, preseljevanju in zapiranju v koncentracijska taborišča se to ni posrečilo in Maier-Kaibitsch se bo moral za svoje zločine zagovarjati pred ljudskim sodiščem.

Dejstvo, da pridejo na Koroškem pred sodišče možje, ki so z ognjem in mečem vodili velikonemško politiko pohoda na jugovzhod, nam bo pri Jugoslovanih, ki so se nadčloveško borili za osvoboditev vseh tlačenih narodov, pridobilo več prijateljev kakor šovinistično hujskanje nekega Schumyja v parlamentu, ki misli, da mu ni treba več prikrivati simpatij do nacistov.

Znano je, da bo južna meja Koroške dokončno urejena na mirovni konferenci. Tudi jugoslovanska vlada je izrecno poudarila, da bo mirovna konferenca odločala o njenih zahtevah glede slovenske manjšine na Koroškem. Da bi mogla braniti svoje interese na mirovni konferenci, potrebuje Avstrija simpatije Jugoslavije in demokratičnih velesil, ki so nas osvobodile.

Ali misli g. Schumy, da morejo njegove zahteve po jugoslovanski zemlji vzbuditi zaupanje velesil in simpatije Jugoslavije do Avstrije?

Ravno sedaj gleda Maier-Kaibitsch svojemu koncu pred ljudskim sodiščem naproti. Ali so pri nas še vedno politiki, ki se iz zgodovine nič ne nauče?

Schumy se moti, če misli, da si bo na Koroškem s takšnim demagoškim hujskanjem pridobil zaveznikov. Ljudstvo, delavec in kmet, je sito teh pustolovščin. Vsi hočejo eno: mir in prijateljski sporazum v spornih vprašanjih. Kdor pa misli nasilno sejati prepir, je sovražnih avstrijskih interesov in naroda.

ZADRUŽNA ZVEZA ZA SLOVENSKO KOROŠKO

Več kakor pet let je preteklo, odkar so nacistični nasilniki prepovedali koroškim Slovencem tudi na gospodarskem področju vsako delovanje. Leta 1941 so ukinili gospodarsko organizacijo koroških Slovencev — Zadružno zvezo, zaplenili imovino, odnosno jo postavili pod nacistično komisarično upravo.

Po končani vojni so se slovenski gospodarstveniki na Koroškem začeli zanimati, kaj je s premoženjem slovenske Zadružne zveze in se na vse mogoče načine trudili, da bi se zopet začelo z rednim poslovanjem. Vendar so pri teh upravičenih poskusih naleteli na odločujočih mestih na popolno nerazumevanje. Slovenski narod na Koroškem več kot nujno potrebuje močno in neodvisno gospodarsko organizacijo. Naši preizkušeni zadrugarji se zelo dobro zavedajo, v kako težkem položaju je naš slovenski kmet, prav posebno pa še izseljenec. Pričeli so z delom in sklicali 24. maja prvo redno sejo glavnega odbora Zadružne zveze za Slovensko Koroško.

Seje so se udeležili skoraj vsi člani starega odbora Zadružne zveze, med njimi gospodje: Kupper, Lapuš, Rainer, Schnabl, dr. Petek, Aicholzer, zastopniki posojilnic in drugi.

Po izčrpnih poročilih odbornikov in po debati, ki je sledila, so sklenili, da s tem dnem vzpostavijo stari odbor Zadružne zveze, ki naj takoj začne z delom. S seje so poslali deželni vladi obširnejšo vlogo, v kateri so poudarili sledeče zahteve: a) Takoj naj se izbriše iz trgovskega registra komisar Gaisner in b) uporabljati se mora in sme samo slovenski naslov zadruge. Dalje so poudarili sklep odbornikov Zadružne zveze, **da je na novo vzpostavljeni glavni odbor Zadružne zveze za Slovensko Koroško edini opolnomočen, da posluje in ukrepa v imenu Zadružne zveze.**

Na novo oživljena Zadružna zveza odpira našemu slovenskemu zadružništvu in s tem vsemu gospodarstvu Slovenske Koroške možnosti za uspešen razvoj.

—r.

KOROŠKA V BORBI

Černic Maks

ena od tisočerih žrtev nemškega fašizma na Slovenskem Koroškem

Rodil se je 31. marca 1893 v Logi vesi, kjer je tudi pozneje prevzel gospodarstvo pri Kranjčiču, kakor pravijo pri hiši po domače. Že v mladosti je posvetil vse svoje sile delu za dom — bil je vzoren gospodar — in delu za narod, ki ga je ljubil nad vse. Posebno neutrudljiv je bil v prosvetnem delu, kjer je zbiral mladino in druge tovariše, jih vzgajal v narodnem duhu ter budil in dvigal narodno zavest. Njegova pesem in njegova prisrčna veselost sta razveselila vsako družbo. S svojim plemenitim značajem si je pridobil širok krog prijateljev.

V težkih časih fašističnega suženjstva se tovariš Maks ni uklonil pritisku gestapovskih zločincev. Zavedal se je tudi, da potrebuje njegov narod ravno v tej dobi težke preizkušnje ljudi, ki ga bodo povedli v boj za osvobojenje, v boj za obstanek slovenskega človeka na Koroškem. V svesti si svete dolžnosti pomagati svojemu trpečemu narodu, je bil v najtesnejših stikih in v stalnem sodelovanju s slovenskimi partizani, ki so prinesli tudi na ta najsevernejši košček slovenske zemlje luč osvobodilne misli in upornega boja proti barbarskemu fašizmu. Toda njegovo delo ni ostalo skrito fašističnim oblastnikom. Poslužujoč se svojih podlih sredstev boja s pomočjo domačih izdajalcev so ga v jeseni 1944. leta odkrili in vrgli v ječo, nato pa po težkem mučenju poslali v zloglasno taborišče Dachau. Vse mučenje, lakoto in zmrzovanje je tovariš Maks junaško prenašal, vedel je, da mora vzdržati, saj bo kmalu nastopil čas svobode in pravice, za katere se je boril celo svoje življenje. Toda zavratna bolezen je premagala njegovo izčrpano in izmučeno telo ter pretrgala njegovo plemenito življenje. Umrl je v Dachau-u 30. januarja 1945.

Njegova mučeniška smrt je dopolnila tiste svete, s krvjo pisane strani zgodovine slovenskega naroda na Koroškem, ki dokazujejo s svojimi dolgimi spiski trpljenja in žrtev našo težko borbo za obstoj in svobodo našega ljudstva.

MRTVI DOM

(Iz »Koroške v borbi« — septembra 1944. Pisec te črtice je padel v januarju 1945 kot komisar partizanskega bataljona na Svinjski planini.)

»Aufmachen!« je za trenutek rezko pretrgalo nočno tišino. Nato je nekdo kriknil v slabi slovenščini: »Odpreti!«

Stara Katra se je sunkom.. zbudila. Mar me ne kliče nekdo? Pa sedaj ob tako pozni uri. — Tresoč se po vsem telesu se je za silo oblekla. Zopet so zaječala vežna vrata. »Moj Bog,« je pomislila Katra, »ali ne buta nekdo s puškinim kopitom na vrata?« in nekaj težkega, kot temna slutnja ji je leglo na dušo.

Oblastno je stopil pruski policist v prostrano sobo, za njim pa se je plazil kot polit kuža njegov slovenski spremljevalec:

»Vi ste Katra Polajnar, vdova, mati dveh otrok. Vaš sin Janez je pred nekaj časa izginil neznano kam. Kje je sedaj?« je vprašal prilizljivo izdajalec.

»Jezusmarija!« je prepadeno vzdihnila Katra. »Ti ja veš toliko kot jaz, Ivan!« se je obrnila k Slovencu.

»Hans mi je ime, ne pa Ivan. Bržkone se ti je zmešalo od starosti. Tvoj Janez je zbežal k banditom. Sedaj pa smo zvedeli, da se skriva zopet doma. Pokaži, kje je, sicer bomo še tebe ustrelili!« Oblastno se je smejal Prus, ko se je njegov spremljevalec pačil v polomljeni slovenščini, čeprav je bil sin slovenske matere. Toda bolj ko je nesrečna mati trdila, da o svojem sinu ničesar ne ve, bolj predrzna in nasilna sta postajala policista. Nato sta začela preiskovati hišo in gospodarsko poslopje. Zaman! Nazadnje sta se vrnila v hišo. Nato sta zahtevala kruha, špeha in žganja. Požrešno sta lokala in postajala vedno bolj pijana. Katra ju je strahoma opazovala. Če bi bil sedaj tu njen Janez, zastaven in močan, bi oba vrgel iz hiše. Sedaj pa je partizan — čudna tuja beseda — toda ona ve, da se Janez bori zanjo, za vse Korošce, za boljšo bodočnost. Sedaj je tu sama in si ne more nič pomagati.

V tem hipu je stopila v sobo hčerka Darja, na pol oblečena, lase razpuščene. Predramili so jo pijani glasovi obeh policistov.

»To je moja hčerka Darja,« je odgovorila Katra na zadirčno vprašanje obeh policistov.

»Schön, schön... malo dobra bo za naju!« je razlagal Prus svojemu pajdašu. Mati ni razumela teh besed, pač pa jih je Darja. Toda ponosno je stisnila zobe in molčala Kaj naj bi tudi naredila. Mar naj se prepira s temi pijanimi zvermi. Toda prekmalu je tudi mati spoznala, kaj pomenijo zbadljivi pogledi policistov in opolzke besede, katere sta metala hčerki.

Darja se je hotela umakniti. Toda že sta ji nastavila pištolo na prsi in jo prisilila, da je ostala.

»Hej, banditska mati, daj nama svojo hčerko!« je momljal slovenski gestapovec. Katra je vstala. Kakor da bi jo nekdo udaril po glavi, tako so jo zadele te besede. Planila je k policistu in ga z vso močjo udarila po čelu, da se je nezavesten zvrnil pod mizo.

Prus pa je malomarno potegnil pištolo, se opotekel h Katri in ji sprožil v prsi. Mati se je zgrudila. Nato pa je Prus planil proti Darji in jo zgrabil. Darja se je opotekla in omahnila na tla. Obupno se je branila. Tedaj so njene roke otipale pištolo. Zdrznila se je. Do skrajno odločena jo je izvlekla in stisnila za petelina. Pijani gestapovec se je kakor klada zvrnil po tleh. Darja se je zasopla zastrmela v razdejanje v hiši. Planila je k mrtvi materi, nato pa se spomnila, da mora misliti nase. Odhitela je v kamro, si nabrala najpotrebnejših reči in odšla za bratom — v partizane.

S tresočim glasom je nato pripovedovala Janezu, kaj se je pripetilo. Da so ubili mater in nato požgali hišo. Tovariši so stali molče okoli njiju, Janez pa je stisnil pesti in se zaklel, da bo maščeval mrtvo mater in da bo v svobodi zopet pozidal dom, ki je stal že tri sto let na teh koroških tleh.

Pravkar se je v zgodnjem jutru razžarilo sonce nad gorami in objelo s svojo lepoto prisegajočega Janeza, njegovo sestro Darjo in druge tovariše. Nato pa je kot molitev zatrepetala po zraku pesem: »Vstani oj, ljudstvo koroško, dovolj pretrpelo si muk!«

NEKAJ MISLI
k našemu pojmovanju prosvete

Ljudska prosveta je prizadevanje med najširšimi množicami, da se seznanijo z raznimi dognanji na najrazličnejših življenjskih področjih. Zato bi bilo načelno napačno, da bi se pri tem omejili samo na nekatere plati življenja, recimo predvsem na preučevanje čisto duhovnih vrednot, ki težavam vsakdanjega življenja nikakor niso kos. Prava ljudska prosveta mora biti resnično življenjska, seznanjati mora ljudske množice z vsemi vprašanji, ne samo kulturnega, temveč prav tako političnega in gospodarskega značaja. S posebno ljubeznijo se mora lotevati vprašanj, ki so za narodno skupnost življenjskega pomena. Izbira ni vselej lahka, a treba jo je doumeti. Kakor je na primer jugoslovanskim narodom osnovna naloga obnova razdejane in opustošene domovine, je za Slovence prvenstveno narodno vprašanje spojitve tretjine slovenskega naroda, ki je v nadaljevanju zgodovinskih krivic še vedno ostal izven meja svoje narodne države. Nemogoče si je zamisliti prosveto med slovenskim ljudstvom, ne da bi se dotikala tega življenjskega vprašanja, čeprav je v svojem bistvu izrazito politično.

Celo kultura naroda je do neke mere slika trpljenja, upov in naporov ljudstva za pravičnejši in lepši izraz življenja ter za boljši red. Mnogo najlepših kulturnih vrednot so ustvarili umetniki, ki so črpali svojo snov iz velikih doživetij in zgodovinskih prelomov svojega naroda. Sovjetski pisatelj Ilija Ehrenburg pravi, »da se kultura ustvarja s solzami, z znojem in krvjo« in slovenski pisatelj Ferdo Kozak dodaja k temu: »Če pristanemo na to, da je vse, kar lahko obeležimo z imenom kultura, v svojem bistvu izraz borbe za resnico, za srečo, za lepoto, potem bomo tudi razumeli ozko povezanost vsega političnega, gospodarskega in prosvetnega dogajanja na zemlji. Iz podobnega občutka je Ivan Cankar zapisal značilen stavek: ‚Naša narodna kultura je zgodovina narodnega, političnega, družabnega in gospodarskega razvoja.'«

Brez dvoma je bil narodno osvobodilni boj slovenskega naroda najgloblje doživetje, ki so ga Slovenci kdaj doživeli v svoji zgodovini. Solza, znoja in krvi je bilo prelite več kot kdaj koli v nelahkem in trpljenja polnem življenju slovenskega ljudstva. Zato mislimo, da je povsem naravno in še bolj upravičeno, če se bo naša prosveta naslanjala v veliki meri na to herojsko razdobje našega naroda in bo iz njega črpala tisto osvežujočo moč, ki bo potrebna predvsem nam koroškim Slovencem v borbi za naše naravne in narodne pravice, kajti svet krivice ni zamrl, samo nekoliko potuhnil se je. Potem pa si je nadel drugo krinko, izpod katere veje stari, strupeni dih narodnega zatiranja in odrekanja človečanskih pravic. Mnogo jih je, ki danes na ves glas kričijo, kako so pomagali uničiti fašistično zver, hkrati pa se trudijo, da bi jo ohranili še naprej pri življenju.

Naš narod je v tej vojni pretrpel preveč strahot, da bi danes smel prekrižanih rok gledati, kako se prebuja stara napadalna miselnost, posurovela v gestapovskih šolah in na SS-ovskih pohodih. Ne zadošča samo politična vzgoja, tudi ljudska prosveta mora sodelovati pri nalogi, da svari narod pred lahkovernostjo in ga seznanja z naklepi nazadnjaških imperialistov, ki s satansko doslednostjo kujejo načrte, kako bi narode spravili do novega pokolja. Pospeševati sodelovanje med demokratičnimi množicami svobodoljubnih narodov in s tem utrjevati temelje trajnega miru je vsekakor tako vzvišena naloga, da se ji ne bo mogel odreči noben pravi prosvetni delavec.

Šiman Martinjak,
podpredsednik
Prosvetne zveze za Slovensko Koroško.

Koroška mladina je zborovala

V okviru proslav »Mladinskega dne« so se vršila 30. maja obširna mladinska zborovanja v Beljaku, Hodišah in Velikovcu. Koroška mladina se je v velikem številu udeležila proslav, ki so se povsod razvile v pravo manifestacijo ciljev in hotenj slovenske mladine na Koroškem. V resolucijah, pozdravnih brzojavkah, s pesmijo in vzkliki so zavedni koroški mladinci in mladinke izražali svoja topla čustva, ki jih goje do svojega naroda in do tistih, ki stoje v prvih vrstah v boju za narodne, socialne in kulturne pravice koroških Slovencev.

—

Proslave v Beljaku se je udeležilo nad 150 mladincev in mladink iz beljaškega okraja. Vsak kraj, vsaka vas je poslala svoje zastopnike, ki so poročali okrajnemu mladinskemu odboru o svojem dosedanjem delu. Na tem zasedanju so izdelali načrt, kako bodo še bolj poživili delavnost slovenske mladine na Koroškem.

Konferenco je otvorila sekretarka mladine beljaškega okraja tovarišica Majda, ki je pozdravila zastopnike organizacij Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško ter zastopnika FOeJ-a (Svobodne avstrijske mladine) Ludl-a.

Zbrano mladino je nato nagovoril zastopnik Pokrajinskega odbora OF tov. Peter Riegl. Poudaril je vlogo mladine na vseh področjih narodnega življenja in ji pokazal pot, po kateri mora iti, da bo dosegla za svoj narod dokončno priznanje vseh pravic. Mladino je spomnil na prestalo težko dobo in žrtve oboroženega antifašističnega boja, v katerem je mladina stala vedno v prvih vrstah.

Nato je tov. Milena Mohorjeva v kratkem, a stvarnem poročilu podala pregled in kritiko dela v okraju. Na koncu svojega govora je dejala, da moramo vnesti »med slovensko mladino na Koroškem več novega duha, novega življenja, ki bo dostojen izraz naše borbe in naših hotenj!«

Sledile so volitve novega okrajnega odbora, ki ga tvori tričlansko tajništvo in zastopniki iz vseh občin.

S tem je bil delovni spored zborovanja izčrpan in pričela se je kulturna prireditev, v kateri so mladinski kulturno-prosvetni odseki pokazali tovarišem plodove svojega vztrajnega dela. Vse točke so žele navdušeno priznanje. Zlasti lepa so bila izvajanja dekliškega pevskega zbora z Brnc in reportaža recitacijskega zbora z Gozdanj.

Po končani prireditvi se je mladina razšla in se odpeljala na svoje domove v veselem mladinskem razpoloženju, z novimi upi v lepšo bodočnost.

Zinka

Mladim prijateljem
in našim najmlajšim

Se še spominjate strica Joža, ki vam je svoj čas kramljal v našem »Mladem Korotanu«. Dolgo je že od tega, več kot polnih pet let. In kakšnih pet let! Kot žareč svinec so se nam vžgala v duše, da še danes ne moremo sproščeno in svobodno zadihati.

Najbrž vas je veliko med nekdanjimi bralci »Mladega Korotana«, ki ste se veselili vsak mesec njegovega prihoda kot mali otroci. Tedaj ste zaskrbljeni napisali za strica Jožo pisemce z rešitvami ugank in potem nestrpno pričakovali, kdaj bodo objavljena vaša imena. No, pa povejte, če ni bilo zares tako, Prajnikova Fani in Nani, Zidejeva Marija, Morakova Ida, Oražetova Malka, Osojnikova Micika, Lesjakova Lizika, Breznikova Marica, Kardežova Jela, Simčičeva Krista in Jože, Safranov Rudi, Ogrisov Jožko in Hanzi in še veliko, veliko drugih. Danes ste mogoče že odrasla dekleta in fantje, mogoče je marsikateri med vami gledal v teh letih sami smrti v obraz, mogoče celo marsikoga ni več med živimi, ki se je svoj čas z otroškim zaupanjem obračal na strica Jožo.

Vem pa, da nikomur od vas gorje zadnjih let ni povsem prizaneslo: marsikateri med vami je globoko nagnil čašo bridkosti, čeprav s svetlo zavestjo, da bo nekoč tema krivice in ponižanja premagana in da nam bo vsem, prav vsem zasijalo blesteče sonce svobode.

Mogoče se je kdo med vami v najtežjih dneh mimogrede spomnil na strica Jožo, na njegove besede, ki jih je prevevala iskrena ljubezen do vas. Če je ob tej zavesti našel samo skromno trohico tolažbe, potem je bil ves trud strica Jože obilno poplačan.

Danes vam stric Joža govori kot mladenkam in mladeničem, ki jih je prekalilo življenje, ki so doživeli in spoznali krivico in ki so neomajno odločeni žrtvovati vse, samo da se krivice in ponižanja preteklih let in desetletij ne bodo več ponavljala.

Fantje, dekleta! Nismo bili rojeni, da bi klonili pod bremeni življenja kot mehkužne mevže, nismo kljubovali preganjanjem preteklih let zato, da bi danes zopet isti ljudje pometali z nami kot s cunjami! V nas se je rodil ponos, fantje in dekleta, ponos, porojen iz prelite krvi naših padlih junakov ki so dali svoja mlada življenja za svobodo in enakopravnost našega malega, zatiranega slovenskega naroda, za svobodo in enakopravnost vseh zatiranih in svobodoljubnih narodov. To nam mora postati najsvetejša dediščina iz teh let groze. Samo tako se bomo izkazali vredne žrtev, ki so padle, da bi mogli živeti mi. Fant, zavedaj se, da si član naroda ki se je v velikem boju med nasiljem in enakopravnostjo boril na strani pravice! Dekle, zavedaj se, da si sestra junakinj, ki so žrtvovale svoja življenja, da bi bila pregnana krivica in bi zavladala spet pravica, bratstvo in ljubezen. Zato ne boš nikdar dovolil, fant, in tudi ti, dekle, ne boš nikoli dovolila, da bi smel kdor koli nekaznovano teptati svete pravice našega naroda!

Če nam bo usoda naklonila zdravje, si bomo imeli najbrž še veliko povedati v stolpcih našega lista, ki bo odslej prihajal k vam kot vaš dobri prijatelj. Svojčas je stric Joža govoril svojim prijateljem na zadnjih straneh »Mladega Korotana«. Medtem se je marsikaj zgodilo in tudi našega »Mladega Korotana« se je nekdo polastil, ki ni imel lastninske pravice. Pa nič ne de: Mi se bomo vseeno dobro razumeli in stric Joža vam bo govoril v »Mladi Koroški«, ki bo prihajala k vam kot priloga »Slovenskega Vestnika«. Svojčas ste mnogi izrazili željo, naj bi mladinski list prihajal k vam vsaj dvakrat na mesec. Tedaj vam stric Joža ni mogel izpolniti vaših želja. Prizadeval pa si bo z vso dušo, da bi vsaj sedaj nadoknadil, kar nekoč ni bilo mogoče. »Mlada Koroška« bo prihajala k vam prve čase vsaj enkrat na mesec kot priloga »Slovenskega vestnika«, vendar se bo stric Joža potrudil, da vas bo čimprej obiskala vsakih 14 dni in pozneje mogoče celo vsak teden, seveda če boste pridno sodelovali. Namenjena bo šoli odrasli mladini in našim abecedarjem, našim najmlajšim, ki bodo morali biti še prav posebno pridni, da se bodo naučili slovenskega branja in pisanja.

Sedaj pa še stric Joža naslavlja na vas toplo prošnjo: kot ste mu svojčas pisali številna pisma najrazličnejše vsebine, tako naj ostane tudi sedaj: mali in veliki prijatelji, vsi ste vabljeni, da se oglasite stricu Joži. Odgovarjal vam bo rad po svojih močeh in kolikor bo prostor dopuščal, vselej pa iskreno in z ljubeznijo.

Stric Joža.

Kajlo Destovnik-Kajuh:

Slovenska pesem

Samo milijon nas je,
milijon umirajočih med mrliči,
milijon, pi pijejo mu kri biriči,
en sam milijon,
ki ga trpljenje krotoviči
in vendar ga nikoli ne uniči!

Nikoli in nikdar!

Zato ker nismo trhle bilke,
ki po toči ovene,
ker mi nismo le številke,
smo ljudje!

Edino hlapci cvilijo ponižno kakor psi
in lajajo, da nas je malo,
da bi v uporu vse pobralo...

O, če ljudi bi ne bilo pri nas,
ljudi, ki ne ubogajo na vsak ukaz,
tedaj bi nas že kdaj odnesel plaz.

Tako pa še živimo,
čeprav nas je milijon samo,
zdahnili bi, da ne trpimo
z uporno, dvignjeno glavo!

HODINKA

Ko sem bil star sedem let, sem prvič videl letalo.

Ob nedeljah so odšli starši na obiske, mene pa so izročili v varstvo babici. Babica me je imela zelo rada in me je vedno skušala na kak način razveseliti. To pot je sklenila, da mi napravi prav posebno veselje. Rekla je: »Šarik, danes pojdeva na Hodinko gledat, kako letajo letala.«

Gorel sem od nestrpnosti. V eni minuti sem bil oblečen in priganjal sem babico, naj se čimbolj podviza.

V tramvaju je sedela babica strogo, oblečena vsa v črno, po stari modi in videlo se ji je, da se zaveda, da je najina pot nekaj izrednega; jaz pa sem se vrtel na sedežu, pogledoval skozi okno in neprenehoma spraševal, kdaj bova že vendar na mestu. Zelo me je zanimalo, kakšna so letala, kako se dvignejo v zrak, kako letajo in kam.

Končno smo le prišli na Hodinsko polje. Še takrat, pred mnogimi leti je bilo tu letališče. Zastraženo ni bilo in vsi so se smeli svobodno sprehajati.

Na letališču je bilo zbranih že mnogo ljudi, ki so prav tako prišli gledat, »kako letajo letala«.

Dolgo sem gledal v nebo in z očmi iskal letala. Bolel me je že vrat, toda letala še ni bilo nobenega. Počasi mi je postalo dolgčas in bil sem užaljen, ker sem mislil, da me je babica ukanila. Naenkrat se je zaslišal nekakšen tresk in šum. Nekaj se je moralo zgoditi na polju. Prerinil sem se skozi gnečo in zagledal ne velik, neroden aparat, podoben hišici. Kasneje sem zvedel, da je bilo to letalo tipa »Bleriot«. Letalo je brzelo po polju, strašno hreščalo in vzbujalo med radovednimi gledalci preplah.

Letalo se je zaokrenilo na zemlji, odbrzelo do konca polja in se tam ustavilo. Čez nekaj časa je znova zahreščalo in odbrzelo.

»Zdaj bo prav gotovo vzletelo,« me je tolažila babica.

Toda letalo ni vzletelo. Tako je nekajkrat brzelo sem in tja, toda od zemlje se ni ločilo. Trudni in razočarani smo se vrnili domov.

Takšno je bilo moje prvo srečanje z letalstvom in z moskovskim letališčem. V tem času Rusija lastnih letal skoraj ni imela. Na tujih letalih pa so ruski letalci delali šele prve in največkrat brezuspešne polete. Tudi sam sem bil priča enemu takih neuspelih poizkusov, zato to prvo srečanje v meni ni izzvalo nobenega posebnega navdušenja. Hitro sem pozabil letališče in letalo.

Tedaj ni slutil še nihče v družini, da bom graditelj letal, le moja mati je že sanjarila, da bom inženir.

Že v zgodnjih otroških letih sem sklenil, da bom inženir. Ne vem, ali je bilo to zato, ker sem zelo ljubil svojo mater in sem bil ves pod njenim vplivom, ali pa je ona znala tako točno uganiti moja nagnjenja. Brez usmiljenja sem razdiral svoje najljubše igrače: parnike, vagončke, tramvaje, avtomobile in raziskoval njihovo notranjost. Bil sem prepričan, da jih bom še bolje sestavil, kot so bile prej. Konec pa je bil vedno tak, da so po mojih operacijah igračke ostale za vedno polomljene.

Ko sem bil devet let star, sem sklenil, da bom inženir za gradnjo železnic. Na to misel sem prišel takole:

Moj stric je bil inženir za gradnjo železnic. Vzel me je k sebi za vse leto h gradnji železnice. Že prvi dan po prihodu k stricu sem odšel za nekaj ur iz hiše. Sorodniki so se vznemirili in me začeli iskati; našli so me šele zvečer. Sedel sem na nasipu, kjer so bili položeni železniški pragi, in z zanimanjem gledal, kako so delavci polagali tračnice. Pri tem sem pozabil na vse. Taki izleti so se ponavljali in stric se jih je počasi privadil. Opazoval sem, kako delajo nasipe, polagajo tračnice in gradijo mostove. Otroci, koliko je bilo takrat v meni poezije! In končno sem nekega dne videl, kako je po železniškem tiru stekel prvi vlak.

Stric je veselo, z občutkom nekakšnega gospodarja stal ob tračnicah in opazoval vlak, ki je previdno in tiho privozil. Strojnik je med vožnjo često pogledoval skozi okno na progo. Okrog lokomotive so hiteli delavci.

Stal sem kot začaran. V tem trenutku sem sklenil, da bom inženir za gradnjo železnic.

A. S. Jakovljev

VPRAŠANJE TRSTA

V mesecu maju tega leta je bil Svetu ministrov zunanjih zadev v Parizu predložen tudi problem italijansko-jugoslovanske meje. V ta namen so poslali v Trst in Julijsko krajino medzavezniško komisijo z nalogo, da na licu mesta ugotovi vprašanje bodoče meje. Ob svojem povratku je komisija predložila Svetu 4 različne predloge.

Po sklepu Sveta zunanjih ministrov iz septembra 1945. leta bi morala biti meja med Jugoslavijo in Italijo takšna, da bi prišlo čim manjše število Jugoslovanov pod Italijo. Toda po predlogih ameriških, angleških in francoskih strokovnjakov temu ne bi bilo tako. Predlagane meje trgajo tudi geografsko celoto Julijske Krajine. Po-

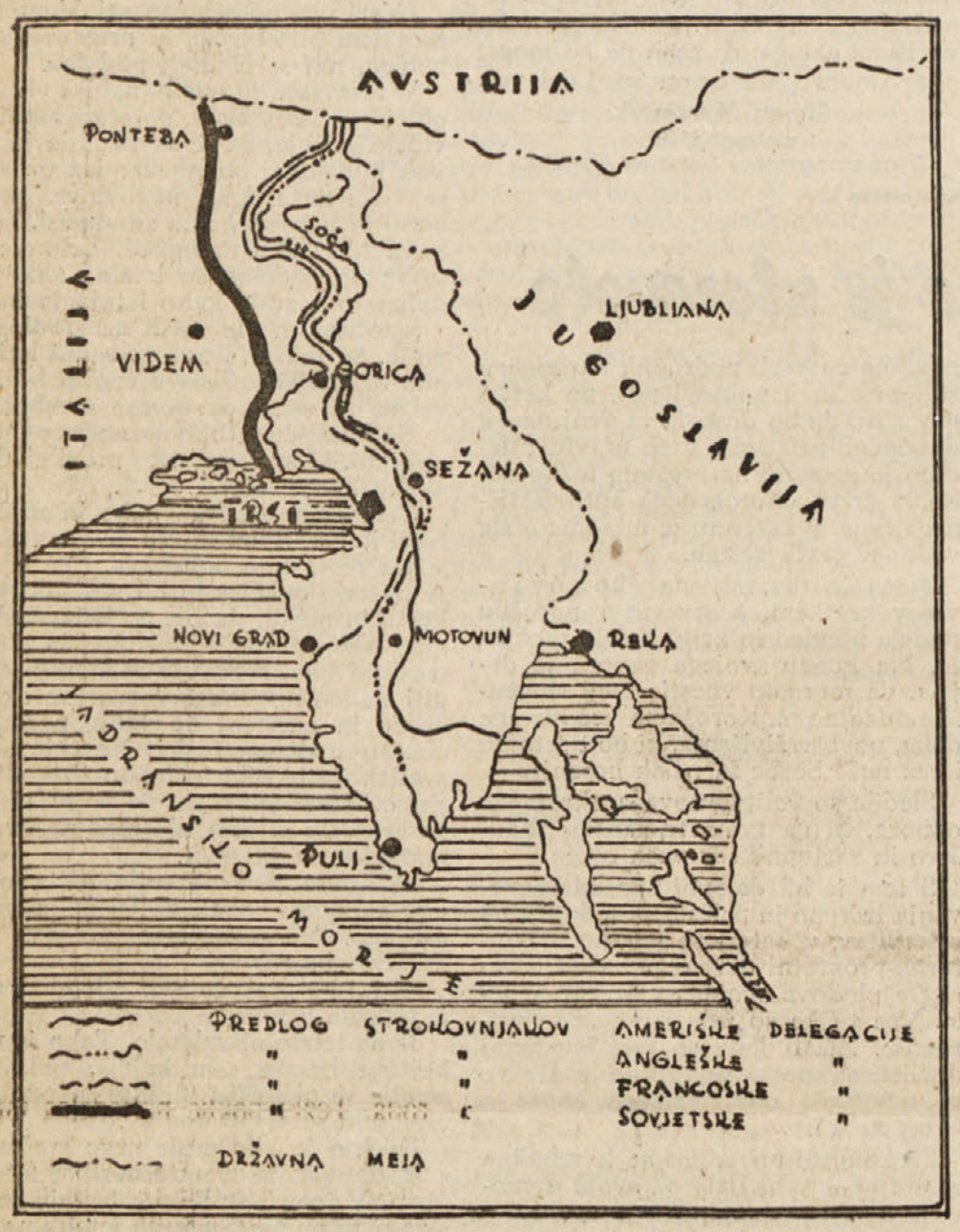

Po predlogu ameriških strokovnjakov bi tekla meja tako, da bi na prostoru, ki naj bi pripadal Italiji, ostalo po štetju iz leta 1910. v Italiji okoli 209.000 Jugoslovanov, v Jugoslaviji pa okoli 55.000 Italijanov. Angleška delegacija je predlagala mejno črto, po kateri bi ostalo Italiji okoli 188.000 Jugoslovanov, Jugoslaviji pa okoli 83.000 Italijanov. Po predlogu francoskih izvedencev bi ostalo Italiji okoli 139.000 Jugoslovanov in Jugoslaviji okoli 130 tisoč Italijanov. Ako pa upoštevamo štetje iz leta 1945., bi ostalo v Italiji še veliko večje število Jugoslovanov kakor v nasprotnem primeru.

stavljajo mejo, ki bi bila usodna za gospodarsko bodočnost Trsta, ki bi ga na ta način odtrgala od zaledja. Prav tako bi taka meja ustvarila nepremagljive težave v gospodarskem in kulturnem razvoju cele pokrajine. Edino predlog sovjetskih izvedencev ne odtrga Trsta od Julijske Krajine ter vso deželo združuje z materno zemljo — Jugoslavijo. Na Svetu četvorice še ni prišlo do soglasja glede Trsta in Julijske krajine, zato je rešitev tega vprašanja Svet odložil do naslednjega zasedanja, ki se bo začelo predvidoma v soboto 16. junija.

Nesmrtno dejanje - BEOGRAD 1941

Aleksander Sacher-Masoch:

Pod tem naslovom je za obletnico napada na Jugoslavijo objavil glavni urednik tednika »Oesterreichisches Tagebuch« članek, ki ga podajamo v prevodu:

Kadar bo kdaj v bodočnosti v nekem boljšem svetu pravično pisana zgodovina podajala sodbo o naših dneh, potem bo med vsemi narodi poveličevano ljudstvo, ki se je samo in neoboroženo dvignilo zaradi svobode proti velikanski premoči, proti izdajstvu, zavratnosti, laži in divjaštvu, proti lakoti za oblastjo in proti samovoljnosti: jugoslovansko ljudstvo!

Srbi, Hrvatje, Slovenci, Črnogorci in Makedonci! Mnogo narodov, — toda ena sama skupna volja: težnja po svobodi. In navsezadnje — ko je 27. marca 1941 nastopil pot k svobodi — tudi en sam narod.

Kajti širokim plastem teh raznolikih ljudstev so bile lastne tiste osnovne lastnosti ki že same po sebi pomenijo pol zmage v vseh osvobodilnih bojih: Zdrav politični instinkt in živa demokratična zavest. Če smo Avstrijci še včeraj mslili, da prostor, na katerem bivajo narodi Jugoslavije, in njihove življenjske navade lahko zadostno označimo s krilatico »Balkan« (v kateri je zvenela staroavstrijska ošabnost in novoavstrijsko omalovaževanje), potem smo bore malo vedeli o teh svojih sosedih. Nepristranski pogled čez mejo bi bil zadostoval: tam je nastajalo marsikaj, na kar smo mi komaj pomislili. Ne nazadnje — živa demokracija.

Kajti vstaja jugoslovanskega naroda dne 27. marca 1941 proti tedanji vladi, ki je s pristopom k »trojni zvezi« izdala deželo Hitlerju, vstaja neoboroženega naroda proti najmogočnejši vojaški sili tistih dni, proti Hitlerjevi Nemčiji, se je odigrala v 48 urah brez priprav, brez propagande, brez »vodstva«. Ta plamen je vzplapolal — n to je bilo tisto nezaslišano doživetje onega 27. marca — v milijonih src hkrati, narasel kmalu v mogočen požar, ki ga ni mogel več udušiti noben nacistični škorenj.

Naj se nikar ne motimo: vstaja 27. marca ni bila nobena balkanska vstaja. To je bil začetek osvobodilnega boja v Evropi, ki ga je začel in vodil ravno pastorek Evrope — jugoslovanski narod.

Današnja Jugoslavija je bila rojena 27. marca 1941. 48 ur poprej je Cvetkovićeva vlada objavila pristop Jugoslavije k nemško-italijansko-japonski trojni zvezi. S tem je bila dosežena meja, ki je ni smela prekoračiti nobena reakcionarna vlada v tej deželi. Zato je narod pomedel s svojo izdajalsko vlado. Stara Jugoslavija je prenehala biti. Napočil je začetek nove dobe. Samo redki so se tega zavedali. Kajti, navsezadnje, kaj pa se je takega zgodilo? Neka »balkanska« vlada je šla k vragu. Neki narod je uprizoril nekrvavo demonstracijo za svojo svobodo. Razbili so šipe velikih izložbenih oken nemškega potovalnega urada, prikrite nacistične vohunske in gestapovske centrale v Beogradu. Kakšno vrednost so Nemci pripisovali tem šipam, je jugoslovanski narod izvedel šele deset dni kasneje. V tistih dneh je demonstrativno zapustil Beograd nemški poslanik z vsem svojim spremstvom. Priče, ki so ga slišale na lastna ušesa, pripovedujejo, da je še na oknu svojega oddelka v vlaku ošabno in mrzlo spregovoril: »Vrnemo se! To bodo drago plačali!«

Pri tem je mislil na šipe nemškega potovalnega urada v Beogradu. Bile so poplačane. Bil je to gladek račun: Za dve okni trikrat po tri metre v kvadrat — bombardiranje odprtega mesta! Za 18 kvadratnih metrov stekla 35.000 mrtvih žena, otrok in starcev, v treh dneh. Resnično, prava Hitlerjeva cena. Pa to je bilo samo naplačilo. Vojna se je začela in se je vodila s tisto nacistično moralo, ki priznava samo sebi človeške pravice. Mesta in vasi so bila spremenjena v ruševine, polja opustošena, živina odgnana in z ljudmi se je ravnalo slabše kakor z živino.

Onega 6. aprila 1941 na dan nemškega bombnega napada na Beograd, so ležali mrtvi v Kalimegdanskem vrtu kot raztresene igrače nekega okrutnega otroka-velikana. Ležali so po cestah, na trgih, pod ruševinami malih turških hiš, ki se v tem bujno rastočem mestu uvrščajo pestro in nekam tuje med moderne visoke zgradbe. Mrtvi so ležali po kleteh, kjer jih je ubil zračni pritisk, ležali so po tratah mestnih vrtov, viseli med vejami brezlistnega drevja po drevoredih, ki jih je uničil požar. Mnogo nas je bilo zraven in smo še danes žive priče. Bil je to najbolj surov, najbolj nečloveški in obenem najbolj nesmiseln napad na civilno prebivalstvo nekega mesta, kar jih je svet kdaj videl. Ni res, da bi se bilo mesto branilo. Ni res, da so bili v Beogradu važni vojaški cilji. Ni res, da bi bile jugoslovanske čete mesto zasedle. Mesto je bilo odprto, nebranjeno. To je bil umor.

Generalska vlada Simovića, ki je znala izkoristiti vsesplošno pobratenje 27. marca in je sledila Cvetkovićevi vladi, ni znala in ni hotela prevzeti nalog osvobodilne borbe in ostati z narodom. Ljubše ji je bilo, da je opazovala razvoj dogodkov nekje od daleč iz varne tujine. Vodstvo armade je bilo pokvarjeno po dolgotrajnem rovarjenju pete kolone, skladišča orožja so spominjala na Potjemkinove vasi, bila so prazna. Vojna armade proti armadi je bila pod takimi pogoji vnaprej obsojena na neuspeh. In tako je moral vskočiti narod sam.

Narod se ni odtegnil svojim obvezam. Ko so nacistični mogotci trobili v svet poraz Jugoslavije — v tisti uri je bilo rojeno partizansko gibanje.

Na tem mestu ne bomo mogli izčrpno govoriti o tem, kaj so doprinesli ti možje in žene, ti mladci in starčki, ki so zapustili domača ognjišča in odšli v gozdove, da bi umrli za svobodo. Naj bo zadosti, če povemo, da so skozi štiri leta vezali v deželi 28 prvovrstno oboroženih nemških divizij, ki so bile tako izgubljene za boj na drugih frontah. Slabo opremljeni, skoro brez orožja in več let čisto nase navezani so se borili ti partizani proti bombnikom, metalcem plamena in tankom.

To je nesmrtno dejanje jugoslovanskega naroda.

Prav gotovo, tudi tu so se našli izdajalci, Quislingi in Hache, Seyss-Inquarti in Szalasyi. Vendar ne bo smel nihče nikdar pozabiti junaštva tega naroda.

Kajti roka, ki bo nekoč pisala zgodovino, bo za trenutek ostrmela nad tem nesmrtnim dejanjem.

Poglejte, kakšno ljudstvo! Kače je redilo na svojih prsih, izdajalci so zrasli iz lastnih vrst, sovrag ga je napadel v spanju z dušečo premočjo. In vendar je to ljudstvo zavihtelo baklo svobode pred vsemi drugimi zatiranimi narodi in za vse druge zatirane narode. In žrtvovalo je svoja mesta in svoje vasi, borne koče svojih planin in oljčne vrtove svojih skopih morskih obal. Samo saradi svobode je žrtvovalo vse to.

»Kajti, čemu ti bo dom, moj brat, če v njem ne prebiva svoboda...«

GOSPODARSTVO

Nekaj o gospodarstvu

Naši bralci so vajeni iz prejšnjih časov, nekateri pa tudi še sedaj, da si pod gospodarstvom v prvi vrsti predstavljajo razna vprašanja kmečkega gospodarstva, kako se prideluje dober krompir, kako ravnamo s pujski, da nam čim hitreje odrastejo, kakšno umetno gnojilo je dobro za ilovnato in kakšno za peščeno zemljo. Res, da so to vprašanja, ki so mogoče našim ljudem najbližja. Vendar odločno dvomimo, da bi se naš kmet ne zanimal danes tudi za druga gospodarska vprašanja, ki se pojavljajo izven kmečkega področja, ki pa včasih na kmetovo življenje veliko bolj usodno vplivajo kakor vse težave, ki so povezane z gospodarjenjem na njegovi skopi zemlji.

Danes je zelo težko ločiti razna vprašanja po njihovi pomembnosti, ker se življenje vse bolj zgoščuje v en sam problem — problem človeške družbe in odnosov posameznika do skupnosti. Pokazalo se je, da so ravno gospodarske težave prečesto, če ne zmeraj, vzrok razračunavanj med narodi. Če je pohlep po bogastvu in želja po brezdelnem življenju posebno močno gibalo za ustvarjanje nasprotij med narodi in raznimi plastmi sedanje zaostale človeške družbe, potem še vseeno ne bomo mogli trditi, da je samo človeška zloba kriva vojn, ampak vsaj v enaki meri, če ne predvsem, gospodarski razlogi, ali bolje: napake v »modernem «gospodarstvu.

To so vprašanja, ki zelo živo zanimajo tudi našega kmečkega človeka. Kajti če je od pametne rešitve gospodarskih vprašanj odvisna v glavnem tudi rešitev političnih zapletljajev, to se pravi vprašanje miru in vojne, potem je jasno, da morajo taka vprašanja zanimati tudi naše ljudstvo, ki si prav gotovo iskreno želi mirnega razvoja v bodočnosti.

Bila so razdobja, ko so bili nekateri ljudje, predvsem vladajoče plasti narodov, zainteresirani na tem, da ostane preprosto ljudstvo čimbolj neveđno. Razvoj časa pa je prinesel s seboj, da se tako počenjanje ni dalo več zagovarjati. Tedaj so vladajoči ljudje začeli posegati po drugačnih sredstvih. Prepričevali so preproste ljudi, da je pač tak red na svetu, da morajo biti revni in bogati, ker je bilo vse veke tako in bo večno tako ostalo. Potem pa je nekje na brezmejnih ruskih ravninah začelo rasti novo življenje, ki prepričuje svet o nasprotnem: Danes, ko dela stroj namesto človeka tisočkrat hitreje, danes, ko 90 odstotkov vsega storjenega dela na zemlji opravi stroj, ne bi bilo več treba pomanjkanja in bede na svetu, ne bi bilo več treba vlažnih in mračnih stanovanj po predmestjih velemest, pa tudi ne več medsebojnega klanja ljudi za košček kruha. Za vse je prostora na svetu, za vse je dovolj kruha in za vse se lahko najde pošteno in koristno delo. Treba je samo urejevati, prilagojevati in se ravnati po pametnem načrtu, ki naj zajame ves svet. In nikomur ne bo treba več stradati, nihče ne bo več prisiljen stanovati v vlažnih kleteh velemestnih predmestij.

Kakor koli je ta resnica preprosta, jo je ljudem težko dopovedati. To pa zato, ker se dajo zmeraj znova zapeljati z glavne ceste na stranska pota v nepregledne pokrajine — in tam se izgubijo.

Najbolj priljubljen način, kako naj ostane preprosto ljudstvo nevedno, je v tem, da se enostavno ne razpravlja o vprašanjih, ki bi utegnila vzbuditi zanimanje ali celo kritiko preprostega človeka. Pa je res veliko bolj enostavno pojasniti radovednežu na primer, zakaj je bilo potrebno špansko vprašanje odložiti do konca maja v proučevanje, ali ogroža evropski mir ali ne. Odgovor na tako vprašanje se da prikrojiti, kakor kdo želi. Težko je odgovoriti na vprašanje, kako je mogoče, da so švedski ribiči na pragu stradajoče Evrope vrgli te dni dve tretjini nalovljenih rib spet nazaj v morje, ker jih obubožana in po Hitlerjevih tolpah izropana Evropa ne more odkupiti.

Prepričani smo, da bi odgovor na to vprašanje zanimal tudi našega preprostega kmeta in delavca, celo naše mamice, ki še vedno ne morejo prenehati trepetati za življenja svojih sinov.

Zato mislimo, da se bodo naši bralci strinjali z nami, če bomo v naši gospodarski rubriki poročali o raznih gospodarskih vprašanjih, od agrarne reforme pa do ustvarjalnega zanosa naprednih narodov, ki so v tej vojni doživeli največje razdejanje, pa so kljub temu našli dovolj energij za obnovo, ker vedo, da ustvarjajo za sebe in za lepšo bodočnost svojih otrok.

u—

KMET
V ZGODOVINSKEM RAZVOJU

Prvo podlago za razvoj kulture je položil tisti, ki je začel obdelovati zemljo! Človek, ki je prvi razkopal grudo in v njo položil seme z namenom, da bi mu zemlja rodila, ta je tudi položil seme civilizaciji.

To se je zgodilo v mračni davnini. Iz nomadskih, pastirskih plemen so nastajala poljedelska, kmetska ljudstva. V teku tega razvoja si je začel človek razdeljevati razna opravila po svojem nagnjenju in nadarjenosti. Nastajala je obrt! Človek se je ločil v razne poklice: kovači, kolarji, zidarji, tesarji so vsak pó svoje skušali ustreči željam svoje soseščine. Toda kakor je človeku prehrana osnovni pogoj življenja, tako je bil kmet vedno tisti široki temelj, na katerem se je gradila človeška skupnost.

Raznovrstno delo utisne tistemu, ki ga vrši, svojstven pečat, mu daje svoj značaj. Tako srečamo pri kovaču mogočna pleča in mišičaste roke, ki so se razvile zaradi težkega dela s kladivom. Šibka, neutrjena postava krojača ali pisarja priča o njegovem lahkem opravilu. Kmetu pa je ostala okorna hoja od stopanja po razoranih njivah s težko, prsteno obutvijo. Od težkega, neprenehnega dela z orodjem, z vilami, s koso in motiko se mu je razvila široka, trdna, kmečka pest.

Oblikovalo pa je delo, poklic tudi notranjega človeka! Druga je postajala miselnost obrtnikova, druga trgovčeva. Povsem pa se je razlikoval po svojem mišljenju od vseh drugih kmet. Rokodelci, trgovci, obrtniki, nevezani na kraj, so pri izvrševanju svojega poklica lahko šli po širnem svetu. Pod vplivom svojih skušenj iz tujine je šel njihov razvoj v smeri konkurenčnega boja za uveljavljenje zgolj po razumniških načelih.

Kmet je šel drugo pot. Kot obdelovalec zemlje in po večini njen lastnik ali najemnik ni mogel menjati svoje »delavnice«. Ker je bil vezan na svoja polja, njive in travnike, mu je pomenil »dom« nekaj drugega kakor tistemu, ki je lahko preračunjeno delal danes tukaj, jutri tam. Uspeha kmečkega dela ni mogoče preračunati kakor v drugih strokah. Odvisen od naravne dobrine zemlje, od vremenskih razmer in nezgod je bil kmet kmalu nagnjen verjeti v višjo silo, ki daje rast in blagoslov njegovemu trudu. V kmetu je prevladala čustvena plat. Ni sejal in delal po računu, ampak po izročilu. Da je oče lahko obdržal grunt in ga izročil sinu, je bil dokaz, da je bilo njegovo delo dobro in sin je ta način gospodarjenja brez pomisleka spoštljivo nadaljeval.

Namen kmečkega dela je pridelovati hrano: žito, sočivje, meso! Vse te stvari potrebuje človek stalno. Zato mora biti tudi kmet v pridelovanju teh dobrin stalen. Kmetova konservativnost ima v precejšnji meri tukaj svoj izvor. Kajti kakor se je vsa rast v naravi razvijala po večnih zakonih že pred tisočletji, tako se razvija tudi danes. Prav tako se v svojem bistvu kmečko delo ne more spremeniti, ker je vezano na naravne zakone.

Še nekaj je značilno za razmerje kmeta do sočloveka. Kot pridelovalec živil je prišel prečesto v nasprotje z drugimi stanovi, ki so od njega kupovali. Ker so bili po večini duhovno bolj razgibani, spretnejši, obenem pa na žalost le prepogosto nagnjeni h koristolovstvu, jim kmet pri prodaji svojih pridelkov navadno ni bil kos in je bil izkoriščan. Po takih skušnjah je postajal kmečki človek vse bolj nezaupljiv nasproti vsemu, kar je prihajalo k njemu tujega in nepoznanega. Prav iz tega vzroka je pogosto odklanjal celo stvari, ki bi bile zanj koristne.

V teku časa se je iz prvotnega preprostega poljedelstva razvilo današnje moderno kmetijstvo. Leseno orodje z volovsko vprego, srp, kosa, cepec, prej simboli kmečkega dela, se vse bolj umikajo novodobni tehniki. Novi čas je zajel tudi kmeta. Najraznovrstnejši stroji za obdelovanje zemlje, za setev in žetev, za košnjo in mlatev si

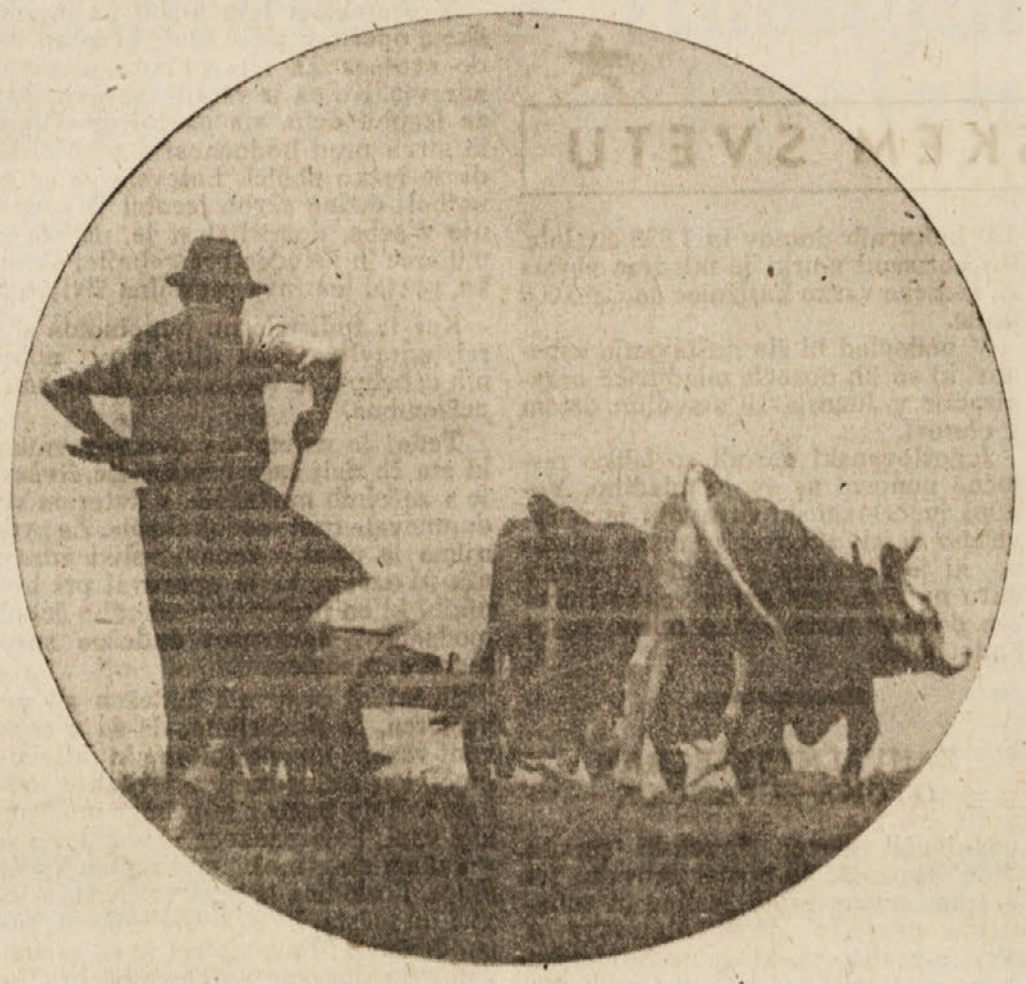

utirajo pot v zadnjo vas. Traktor je postal simbol in znamenje našega časa.

Čeprav je zemlja marsikje menjala že veliko gospodarjev, se posestveno stanje po osvoboditvi kmeta v svojem bistvu ni toliko spreminjalo; pač pa je vidno naraščalo število malih kmetov, ki niso mogli več preživljati svoje družine na lastni zemlji, ampak so morali prodajati svojo delovno silo. Samo v Sovjetski zvezi, ki obsega šestino zemeljske površine, je politična in gospodarska revolucija povzročila vpeljavo kolektivnih gospodarstev, ki so kmečko življenje postavila na čisto nove temelje.

Glede delovnih metod pa se je počasi razvoj preteklih stoletij v naši dobi spremenil v pravo revolucijo, ki še vedno traja. Kar bi se ob konservativnosti kmeta zdelo še včeraj nemogoče, je danes resnica. Kmet, ki pred nekaj leti za spravljanje pridelka še ni poznal drugega orodja kakor srp, koso in cepec, si danes ne more več zamišljati dela brez strojev. Kako je bilo to mogoče?

Razmah in porast kmetijstva v prekomorskih deželah, predvsem v Združenih državah in Kanadi, ogromne razsežnosti polj in pomanjkanje delovnih sil, so napotile ameriškega farmarja in kolonialnega kmeta, da je začel segati po iznajdbah tehnike. Po drugi strani je napredek tehnike omogočil izdelovanje strojev, ki bi bili še pred nekaj desetletji nemogoči. Z uporabo strojev je uspelo znatno zmanjšati proizvajalne stroške kmetijskih pridelkov in tako na splošno poceniti življenje.

Napredek kmetijstva v prekomorskih deželah je imel seveda tudi vpliv na evropskega kmeta. Evropa je zaradi preobljudenosti uvažala žito in druge kmetijske pridelke. Po načelih svobodne trgovine pa so se določale cene na podlagi povpraševanja in ponudbe. Prekomorski kmet je zaradi rodovitnosti neizčrpane zemlje, še bolj pa zaradi mehanizacije svojega posestva lahko prodajal žito in druge pridelke po znatno nižjih cenah in je tako prisilil evropskega kmeta, da je začel uporabljati nove, modernejše in razumnejše metode pridelovanja.

Naravno je, da je ogromni gospodarsko-tehnični napredek vplival tudi na notranjost kmečkega človeka. Njegova najbolj značilna lastnost — konservativnost — se počasi izgublja. Kmet sam danes išče novih poti v proizvodnji, postaja iznajditelj novega, praktičnega orodja in novih delovnih metod. Samo eno se tudi v današnjem svetu zelo težko in počasi spreminja: razmerje kmeta do drugih plasti naroda. Težki poklic poljedelca mu ne pušča dosti časa za splošno izobrazbo, da bi si pridobil večje spretnosti in zmožnosti za ohrambo svojih teženj in pravic. V preteklosti je doživel toliko bridkih izkušenj in razočaranj, da je danes zelo skop v svojem zaupanju in ga le nerad poklanja komur koli. Vendar tudi pri kmetu počasi prodira spoznanje, da bo našel najboljšo zaščito svojih pravic v enotnosti delovnih ljudi. Postaja mu jasno, da se bo samo v ozki povezanosti z delavcem

---

PREŽIHOV VORANC

ČE ZILA NOJ DRAVA NAZAJ POTAČO...

1

Poleti je Vrbsko jezero tako živahno, šumno, vihravo; veriga vil in hotelov okrog po njegovi obali se strne takrat v glušeč odmev godbe, ropotanja vseh vrst motorjev, žargona kontinentalnih velemest; prah, parfum, bencin, katran, ki se v Vrbi, v Porečah, v Krivi Vrbi, pa že na oni strani, na Otoku in v Ribnici zgosti v pravi orkan letoviščnega vrvenja, da moraš prisluhniti, ako hočeš slišati šepetanje valov, in se ti zdi, da so redki gozdovi, ki še segajo do jezera, odstopili od obale in se za nekaj časa nekam daleč umaknili.

In če prisluškuješ še tako pozorno, če se spustiš na gladino jezera, ne moreš v dobi sezone slišati iz jezera skrivnostnega zvonjenja potopljenih zvonov in vzdihovanja pogreznjenega mesta, katero je v davnih časih zadela kazen, da ga je zalilo jezero — ako hočeš v tem napetem, z bencinom in parfumom nasičenem ozračju slišati te zvonove, moraš iti stran od jezera, v okolico, v hribe, proti Hodišam, v Logo ves, na Dholico ali pa na Dvor, na Kostanje, na Strmec do Domačal, na Lipo in Žopráče... Tam se ti zdi, da slišiš te zvonove, včasih močneje, včasih slabotneje, komaj slišno, zamirajoče...

V Logi vesi se ti zdi, da zvonovi bučé, kakor bi na lepo nedeljo z vsemi zvonili sami Dragasniki, Koširji, Kaklni in Rainerji, to zvonjenje te spremlja, ko greš proti Žopračam, potem pojenjuje, na Lipi se pač še sliši véliki zvon in udari čez gornji Rož, ali njegov glas je osamljen, včasih utihne... zamre, preneha — potem zopet zakipi in negotovo odmeva nazaj do Vrbe, kjer se izgubi v prvih borovih gozdovih. Faleti, Gotinjaki, Reichmanni zvonijo in se oglašajo Vošpernikom v Podravljah.

Slutnja, da čuješ zvonove, te žene skozi ožgane pašnike proti Domačalam, ali odmev od Lipe je vedno slabejši, preneha in, ako svoj sluh še tako napenjaš, se na Domačalah noče pojaviti glas potopljenega zvona... Včasih se ti zdi, da ga čuješ nekje daleč, silno globoko, komaj slišno — ali ko misliš, da si zajel smer in glas, pa izgine rahli odmev proti Umpergu in Grajanom in ne slišiš ničesar več.

Zato se obrneš nazaj proti Šentjurju, kjer je glas potopljenih zvonov zopet slišnejši. Ni čuda, Šentjurij je visoko na skali in četudi je zvonjenje rahlo, negotovo, se čuje — včasih se ti zdi, kakor bi zvonil Drabosnjak iz stoletne preteklosti in vabil ljudi na Kostanje k svojim pasijonskim igram. Za Šentjurjem je Dvor, kjer Frici in Bajsi še vedno zvone, v odmorih in pretrganih akordih, vendar tako, da se sliši potopljeni zvon po vseh sončnih gornjih jezercih. Na Kostanjah že stoletja pojema glas potopljenega zvona, ali se sliši še danes prav do vrha Osojščice. Na drugi strani leži temno, mračno Osojsko jezero, kjer se že davno, davno ne sliši več zvon Svetega mesta, ki se je nekoč potopilo v to jezero... V mraku se čuje Dholica po celi deželi — Bende zvoni večno luč z velikim zvonom tako močno, da se njegov glas včasih uleže čisto nizko k jezeru, a vzplava takoj bolečo v višave sinjega neba in zamre brez odmeva.

Mimo Dholice greš za zvonom proti Porečam, Brezi — zdi se ti, da čuješ nekje zvon, ali ne veš, kje, greš za slutnjo preko jarkov in holmov in naenkrat obstaneš brez sledu, brez vodilnega odmeva zapeljivih, globoko zakopanih zvonov — komaj se še ozreš v dolino Blatograda, v domačijo Urbana Jarnika, se obrneš in greš tuj nazaj...

V mestu se ti zdi, da srečuješ Drabosnjake, Ahaclje, Einspielerje, Serajnike, Janežiče, Majarje in toliko drugih..., ki so zvonili nekoč v potopljenem mestu vijugastega jezera, ki leži pod teboj v blesku migljajočih luči in švigajočih odsevov... Kotlina je polna večerne razkošnosti, arij, življenja, ki sega skoraj sem gor in skuša doseči s svojo razburkano površino zadnje odmeve potopljenih, ali vendar še pojočih zvonov, in jih pogrezniti v večen molk z njihovimi zvonarji vred.

Jezero, jezera, ozke doline, bele reke, griči, zatišja, polje, lesovi, rjave njive, zelenje, domovi, razkošni in košati, skromne kajžice, visoke stene Karavank, starinske cerkve, razvaline gradišč, poljska znamenja, steze in stezice s poezijo potopljenih zvonov, vzdihujočih mest, zakletih gradov, ljubezni!

Asfaltne ceste, katran, bencin, smrdljivo olje, signali in svarila, sezonski promet — razstava umetnega nakitja, šminke, pudra, mesa, smradu in lepote, promenada in efekt!

Dežela Drabosnjakova!
Dežela Košatova! —

Življenje, ki ga diha ta dežela v svoji pristnosti, je mehko, valovito, kakor gladina teh skrivnostnih jezer; resignacija počiva nad njim, izpod te resignacije pa vriska gladki asfalt, in že desetletja drči v ogromni vrtinec prenasičene energije milijonskih mest, Kruppovih tovarn, nedosegljivih knjižnih naklad, stoodstotne kulture Bismarckovih kvadratnih bitij, kubičnih možganov, znorelih dinastij, oboževanih monarhov, pozabljenih Liebknechtov, ki prekipeva in pljuska do Karavank...

Vrba in Loga ves nista prijateljici. Ko je v Logi vesi zmagala pri občinskih volitvah slovenska stranka, so rekli Vrbljani soglasno:

»Evo Velike Srbije v Logi vesi!«

Župan logaveški se piše Rainer, podžupan Gröblacher in tako dalje, v Vrbi pa so odločilni Vrani, Berginci... Vendar je v Logi vesi zmagala pri občinskih volitvah slovenska stranka z drvmi, mlekom in drugimi pridelki. Pevsko društvo v Logi vesi je priredilo koncert v Vrbi; Pipan je dal dvorano — Vrbljani so protestirali pri Pipanu in pri županu, ki je tujec, toda prvi je zagotavljal, da je predvsem gostilničar, medtem ko je župan naglašal tujsko-prometno stran Vrbe. Vrbljani so naročili par tovornih avtov »Heimwehra«, oblast se je zbala ter je poslala toliko in toliko bajonetov in Loga ves je pela v Vrbi. Tudi Vrbljani imajo svoje staro, dobro pevsko društvo, ki je pelo še v Košatovi dobi, stari Kušternik iz Loge vesi, ki je bil najboljši Košatov tenorist in ki še da-

lahko branil pred zlorabljanjem tiste tanke plasti izkoriščevalcev, ki imajo pred očmi samo svoje osebno blagostanje, ne pa interesa narodne skupnosti.

Položaj kmeta v Sovjetski zvezi in drugih naprednih deželah dokazuje, da je tako sodelovanje delovnih ljudi vsekakor mogoče in v interesu vsega naroda. Zanimivo je, da so ravno slovanski narodi med prvimi, ki kažejo tudi kmetu, v kateri smeri si bo mogel zavarovati svoj obstoj in svojo bodočnost. Če ne bo hotel doživeti, da mu bo ob prvi gospodarski krizi banka ali davkarija na njegovem posestvu postavljala prisilnega upravitelja. V Jugoslaviji, Madžarski, na Poljskem in drugod je bila že po tej vojni izvedena agrarna reforma po načelu, da more biti zemlja samo tistega, ki jo obdeluje. To je bil prvi korak k izboljšanju kmetovega položaja v teh deželah. Vzporedno z agrarno reformo je bilo poskrbljeno tudi za to, da se načrtno poveča in poceni proizvodnja in da se dvigne kulturna raven vaškega prebivalstva.

Seveda so danes napredne dežele, kjer zavestno skrbijo za blaginjo in napredek kmeta, še zelo redke. Povsod drugod pa si mora pomagati sam, kakor pač ve in zna. Po navadi skuša to vprašanje rešiti s pomočjo organizacij, ki so si zadale nalogo, da branijo interese kmeta. Kako naj rešuje to nalogo koroški kmet, o tem bomo spregovorili drugič.

Šimen Gross
podpredsednik Kmečke zveze.

★

PO SLOVANSKEM SVETU

Jugoslovanska mladina pri obnovi

Dnevi od 1. do 3. junija so bili v Jugoslaviji posvečeni mladini. Poleg velikih mladinskih kulturnih in športnih prireditev je mladina v teh dneh priredila po vseh krajih širom Jugoslavije množična zborovanja. Na njih je pokazala na uspehe dosedanjega dela mladine pri obnavljanju domovine, ki so jo porušili fašistični osvajalci.

Jugoslovanski tisk z velikim navdušenjem opisuje in prinaša podatke o množični udeležbi mladine pri obnovi svoje zemlje.

Tako je na primer samo pri popravljanju železniške proge Ljubljana—Zagreb v poletju 1945. prostovoljno sodelovalo 6.500 slovenskih fantov in deklet in to popolnoma brezplačno. V ogromno pomoč je bila mladina v preteklem in letošnjem letu tudi pri poljskem delu. Nad 20 prostovoljnih mladinskih brigad (brigada šteje okoli tisoč mladincev) iz vseh delov Jugoslavije je pomagalo kmečkemu prebivalstvu pri obdelovanju zemlje. Samo v letu 1945 so prostovoljne mladinske brigade na novo pozidale 1.035 hiš. Nadalje so popravili 5.577 na pol razrušenih stanovanjskih hiš in javnih zgradb ter uredili 805 šolskih poslopij. Pri vzpostavljanju prometnih zvez je mladina s prostovoljnim delom popravila skupno 22.000 km cest in 284 km železniških prog. Požrtvovalnemu delu mladine se je treba zahvaliti, da so odprli in dali ljudstvu na razpolago 530 kulturnih domov in 1.835 čitalnic. Pri eni sami zbirki je mladina zbrala za različne vaške knjižnice nad 216.000 knjig.

V nedogled bi šlo naštevanje uspehov, ki so jih dosegle mladinske organizacije v Jugoslaviji s svojim delom v obnovi.

Jugoslovanski narodi so lahko resnično ponosni na svojo mladino. Vodilni jugoslovanski državnik je upravičeno dejal: »Narod s takšno mladino, ki je dokazala v vojni s krvjo, v miru pa z znojem svojo veliko ljubezen do domovine, lahko mirno zre v bodočnost!«

ZAHVALNI TELEGRAM OTONA ŽUPANČIČA

Največji živeči slovenski pesnik Oton Župančič je poslal zahvalni telegram generalisimu Stalinu in zunanjemu ministru ZSSR Molotovu v zvezi s stališčem, ki ga je Sovjetska zveza zastopala v svetu zunanjih ministrov v Parizu. V njemu pravi med drugim: »Kako enostavna je resnica! Kakor na dlani leži pred nami beseda o Trstu in Julijski Krajini, o Italiji in o Jugoslaviji, preteklost, sedanjost in bodočnost teh ozemelj in tudi usoda velikega dela Evrope je ozko povezana s temi ozemlji. Slovenski pisatelji smo z veseljem zaslišali besede sovjetskega zunanjega ministra v Parizu, to so besede iz Moskve, to je stalinski duh . . .«

KATOLIŠKI DUHOVNIKI K VPRAŠANJU TRSTA

Kot je že bilo javljeno, so izzvali predlogi ameriških, angleških in francoskih strokovnjakov v vprašanju Trsta med prebivalstvom tega ozemlja veliko ogorčenje. Zagrebški časopis »Vesnik« je priobčil članek poznanega istrskega katoliškega duhovnika dr. Jedretića. V tem članku je dr. Jedretić izjavil, da predstavljajo predlogi zapadnih sil »smrtno nevarnost za istrsko prebivalstvo in so samo novi poizkusi, kako bi podjarmili naše narode«. »Nihče nima pravice oropati prebivalstvo Istre in Slovenskega Primorja njegovih svetih nacionalnih pravic.

Sklep, ki ga hočejo sprejeti, se tiče naše smrti ali našega življenja. Vprašanje se glasi danes: ali veselo življenje in svoboda ali krvavo in grozotno suženjstvo. Pošten in junaški narod se ne sme obsoditi na smrt. Upam, da bo zmagalo načelo pravičnosti. Srečni smo, da nismo osamljeni. Srečni smo, da stoji na naši strani naša velika bratska slovanska dežela, naša zvesta Sovjetska zveza.«

Z operacijo so izrezali skrbi

V preteklem letu je bil na Angleškem operiran mlad mož, ki je bil vse do svojega 22. leta podoba sreče in zdravja. Ko pa je zaradi svetovne krize izgubil delo, sta ga brezposelnost in strah pred bodočnostjo tako strla, da je težko zbolel. Lotevale so se ga najbolj čudne skrbi, izgubil je zaupanje v sebe, domišljal si je, da sta se mu srce in želodec premaknila; skratka, postal je prava razvalina življenja.

Ker je tudi telesno popolnoma shiral, zdravljenja pa niso rodila nobenih uspehov, je vse kazalo, da bo smrt neizogibna.

Tedaj je naletel na dva zdravnika, ki sta že dalj časa proučevala življenje v začelnih možganih, v katerem sta domnevala tudi »sedež skrbi«. Že pred njima je pisal o zadevi veliki zdravnik M o n i z, ki je opazoval pri bolnikih, ki so pretrpeli poškodbe čelnih možganov, naravnost čudežne spremembe značajev.

Slučaj ni prav nič čudežen ali neverjeten, če pomislimo, da so z možgani vezane mnoge telesne in duševne moči, kar mnogokrat v življenju opažamo. Zelo pogost je primer možganske kapi; bolezenskega primera, ko se v nekem delu možganov razlije krvna žilica. Posledica je prav različna in zavisi od mesta, ki je z razlito krvjo poškodovano. Mnogokateri je že zapazil čudovite duševne spremembe pri ljudeh, ki so bodisi po kaki nezgodi ali vojni poškodbi pretrpeli poškodbe lobanje. Isto so že zdavnaj ugotovili učenjaki, ki so dokazali, da imajo vse duševne moči in sposobnosti svoje »sedeže« v možganih. Če tak »sedež« iz kakršnih koli razlogov zboli, zboli ali ugasne tudi duševna moč, ki je z njim povezana.

Nič čudnega tedaj, da imajo tudi skrbi svoje mesto v možganih. Oba zdravnika sta sumila neke vrste živce v začelju. Predlagala sta našemu bolniku operacijo, na katero je ta takoj pristal in z operacijo, ki je uspela, dokazala svojo misel kot pravilno.

Bivši bolnik je danes šef železniške postaje, se svojih nekdanjih »neumnosti« niti ne spominja in kaže v svoji službi toliko samozavest in sigurnost, kot je ne najdeš zlepa med navadnimi ljudmi.

Našim bralcem

»SLOVENSKI VESTNIK« bo izhajal enkrat na teden na 8 straneh. Posamezna številka stane 50 grosov, mesečna naročnina pa znaša 1.— sling. Na list se lahko naročite po našem zaupniku, od katerega boste list prejeli, ali pa neposredno pri podružnici uprave v Celovcu, Volkermarkterstrasse 21. Vodja podružnice je Janko Gröblacher.

Ker so nacisti leta 1941 zaplenili in uničili vse slovenske osrednje arhive in knjižnice, pozivamo vse bralce, naj bi po krajevnih zaupnikih dali uredništvu na razpolago stare številke »MIRA«, »KOROŠKEGA SLOVENCA«, »MLADEGA KOROTANA« in vse druge tiskane ali pisane stvari, ki obravnavajo koroško vprašanje. »SLOVENSKI VESTNIK« bo nadaljeval izročilo imenovanih listov v boju slovenskega koroškega ljudstva za njegove pravice. Tako bomo skušali zopet zbrati po nacistih razdejano gradivo.

Dopisnikom in sodelavcem, ki bodo voljni sodelovati in pripomoči k temu, da bi postal naš list čim bolj zanimiv in všeč našim bralcem, pa se priporočamo, da zbirajo tudi lepe in jasne slike, bilo pokrajinske ali tudi prizore iz vsakdanjega življenja, prav posebej pa še slike iz življenja in borbe zadnjih let, v katerih se zrcali trpljenje in boj slovenskega ljudstva na Koroškem. Dopise kakor tudi drug material pošiljajte zaenkrat po naših krajevnih ali občinskih zaupnikih.

Če bo naše sodelovanje iskreno, potem tudi uspehi ne bodo izostali. Uredništvo.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Matevž Scharwitzl, Wien XVI, Ottakringerstrasse 83. Tiska: — »Globus«, Zeitungs-, Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3—5.

nes zapoje več kot 60 napevov na pamet, je pel svojčas v tem društvu.

»Ko pa sem videl, kako gre, sem pustil Vrbo!« mi je pripovedoval Kušternik. Danes poje in pije v Logi vesi, Vrbljani pa pojejo promenadne koncerte svojim letoviščarjem, ki bi se čudili, ako bi slišali peti Kušternika iste melodije, vendar bi besedila ne razumeli.

Križe in težave imajo Vrbljani prav velike pri svojem dušebrižništvu. Sedaj jim je naklonjeni celovški ordinariat ugodil in jim za njihovo podružnico poslal posebnega pastirja, toda imeli so trde boje. Sicer je velika večina domačinov v tem oziru bolj lahne sorte; hišni posestniki so izključno svobodomiselni nemški nacionalci, proletariat svobodomiselno avstromarksističen, vendar pa je bil glas teh faranov enodušen v zahtevi, da mora dekan Fric iz Dvora opravljati zanje nemška cerkvena opravila leto in dan. Možakar iz Dvora, starina, ki ga ni bilo mogoče že desetletja spraviti dol, si je vtepel v glavo, da je končno vseeno, ali pridiguje faranom, katerih ni nikoli v cerkev, v tem ali onem jeziku — in je ostal večidel pri slovenskih pridigah, razen v sezoni. Zdaj pa imajo Vrbljani kaplana, mladega fanta, ki pridiguje nemški, igra tarok s purgarji in ni taka grča kakor Fric z Dvora. Temu kaplanu nameravajo sezidati novo, lepo farno cerkev in spraviti faro iz Dvora v Vrbo, brž ko zatisne oči dekan Fric . . . Sicer so Vrbljani vsestranski v sezonskem oziru, protestantom so sezidali krasno molilnico, baje nameravajo adaptirati izraelitom udobno sinagogo, kljub njihovemu čistokrvnemu plemenskemu stališču. Če bi naši jugoslovanski verski bratje z juga obrnili svoj dotok na vrbsko obalo, bi prišli dober kup do pravoslavne bazilike ali do mošeje z minaretom . . .

Vrba ima staro cerkvico — brez zvonov. Treba je zbrati šilinge! Počasi gre, ali gre. Ali zopet je nepobolšljivi Fric zraven — hoče imeti na zvonu slovenski napis. To je višek vsega! Manika še nekaj denarja! Vran iz Vrbe, čigar oče in stric sta se zanimala za Drabosnjakove pesmi, jih iskala po Kostanjah ter odnašala v celovški muzej — založi takoj primanjkljaj in zahteva nemški napis. Fric se mora vdati. Sedaj pa slovesnost — banket! Fric je neotesan in brezobziren — žalibog lahko pokvari svečanost trenutka s kako pridigo ali celo s kakim banketnim govorom, gledajoč pri tem na molčeče kmete na onem koncu mize. In res, Fric hoče predvsem slovensko pridigovati! Slavnostni komité z Vranom na čelu si je pomagal. Vran je pripeljal kot slavnostnega mandatorja župnika iz Dholice, ki je Nemec; z njegovo pomočjo je ostala slavnost na višku, Fric ni prišel blizu, njegova podružnica pa ima svoje zvonove. Fric in Loigge sta soseda, kakor sta bila . . .

Gostilničar Schneider mi pripoveduje:

»Jaz sem Slovenec!« Njegova hiša ima napis: Waldfriede. »Do prevrata sem služil pri orožnikih na Primorskem. Ob prevratu sem se javil pri komandi v Celovcu. ‚Loga ves pripada Jugoslaviji, javite se v Ljubljani' — so mi rekli in sem šel v Jugoslavijo. Potem pa bi skoraj ne mogel nazaj. Izgubil bi bil skoraj penzijo. Sedaj sem zopet tukaj!«

Pijeva pivo in prisluškujeva letoviščarjem.

Oče Miglar, vodja avstromarksistov v Logi vesi, ki gre redno vsako nedeljo v cerkev v Logo ves in se jezi, ker češki Baver noče besedice nemški črhniti pri opravilu, ga prišteva tudi med svoje pristaše. Stranka mu je pomagala do penzije. Morda pozna svoje ljudi bolje.

Pogovarjam se z mladim Filejem, nad jezerom ima svoje posestvo proti Logi vesi. Sosed iz Vrbe, Žid z Dunaja, mu ponuja za njivo ogromno ceno.

»Ne prodam mu,« se odreže Filej.

V soseščini je naprodaj posestvo. Vrbljani se zanimajo in hočejo kupiti. Do sedaj ga je imel Slovenec. Filej in Černic, ki ima vilo ob jezeru, delata načrt, da ne pustita Vrbljanov zraven.

»To bomo kupili mi!« mi zatrjujeta.

Grem po cesti, gruča šolarjev se pomika proti Žopračam. Pozdravijo nemški.

»Dober dan!« rečem mednje in gledam po obrazih.

Gledajo me debelo, iznenadeno in skoraj prestrašeno; nekaj deklic se zahihita, nekaj dečkov zbeži urno po cesti, ostala gruča se počasi porazgubi. Slišim, da govorijo slovenski med seboj.

Pri Gröblacherju v Žopračah grem na pivo, s slovenskim logaveškim podžupanom sta sorodnika. V pivnici sta dve spominski tabli o plebiscitni zmagi. Ne vem, kako to. Natakarica je lepo mlado dekle, z edinim gostom domačinom govorita slovenski: zahtevam pijačo slovenski. Postreže mi z nemškim odgovorom. Misleč, da me ni razumela, zahtevam še cigaret, tudi sedaj mi odgovori nemški. Da preženem vsak dvom nesporazumljenja, hočem plačati. Tudi sedaj govori dekle le nemški. Nobenega dvoma — tujec sem in za tujca je občevalni jezik nemški. Vstanem in grem k sosedu, kovaču Nageletu, ki — čeprav nemški — udriha čez vedon slabše čase, konkurenco, davke, motorje, vlado. Šumija in se naslaja z nado, da bo kmalu vse skupaj vrag vzel. Pri tem kolneva oba slovenski. Prihajajo kmetje in sosedje in mu pritrjujejo. Domačini ne morejo več, ne kmet ne delavec! Nazaj grede imam priliko, da se popeljem z avtom. Šoferju hvalim sezono.

»Kaka sezona!« pljune zaničljivo. »Dobro bi bilo, da bi stranke cel dan zastonj vozil okrog in jim plačal še malico povrhu. Nihče nima denarja! Vse bo vrag vzel!«

Denarja! Zida se tukaj mnogo, vedno nove vile, vijugaste terase in strehe, da kazijo lice kraja, nove ulice nastajajo — mesto. Hvalim! Šofer zatrjuje, da vse na dolg.

»Italijani kupujejo!«

Stari Ulbing, domačin, največji veljak v Vrbi, se je v koroškem deželnem zboru pred desetletji prerekal z Grafenauerjem, ali so Vrbljani dvoživke ali ne. Ulbing je umrl, njegovo velikansko imetje je prešlo v italijanske roke. Hotel Carinthia prav tako!

Kosci in orači okrog jezera, ki ob prisluškovanju zvonjenja potopljenih zvonov hodijo za plugi in brusijo kose, ne slišijo ropota obalnega življenja in odurnega piskanja motornih vozil. Toda le tisti, ki prisluškuje zvonovom . . .

(Se bo nadaljevalo)